

Prilog 1

**Vlada Crne Gore
Kabinet predsjednika
Kancelarija za evropske integracije**

INFORMACIJA

**o Finansijskom sporazumu između Evropske komisije, Crne Gore i Kosova za
2018. godinu, u okviru Programa prekogranične saradnje Crna Gora – Kosovo
2014-2020, s predlogom Sporazuma**

Podgorica, 25. oktobar 2019. godine

Uvod

Evropska komisija u okviru Instrumenta pretpristupne podrške 2014-2020 (IPA II), između ostalih, pruža podršku i programima prekogranične saradnje u cilju unapređenja dobrosusjedskih odnosa, podsticanja integracije u Uniju i unapređenja društveno-ekonomskog razvoja, kroz zajedničke lokalne i regionalne inicijative. Programi prekogranične saradnje u okviru Ipe II se sprovode kao sastavni dio politike proširenja Evropske unije, te proističu i nadovezuju se na prethodne programe finansirane u okviru perspektive 2007-2013 (IPA I).

Jedan od devet prekograničnih i transnacionalnih programa u kojima Crna Gora učestvuje u finansijskom razdoblju 2014-2020 je Program prekogranične saradnje između Crne Gore i Kosova odobren Implementacionom odlukom Komisije C(2014) 9307 od 11. decembra 2014. godine. Usvojeni Program predstavlja strategiju prekogranične saradnje za pogranično područje i utvrđuje, između ostalih stvari, popis prihvatljivih geografskih područja, kontekst prihvatljivog područja, tematske prioritete programa i indikativna budžetska izdvajanja za period od sedam godina.

Program takođe služi kao polazna osnova za usvajanje akcionih programa prekogranične saradnje. Akcioni program za period 2018-2020. ima za cilj pružanje podrške za prekograničnu saradnju u oblastima zapošljavanja, mobilnosti radne snage, socijalne i kulturne inkluzije, životne sredine, prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencije i upravljanja rizicima, turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa.

Ovaj Program se sprovodi indirektnim upravljanjem, što znači da sredstvima EU upravlja i projekte ugovara Ministarstvo finansija Crne Gore – Direktorat za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći.

Sadržaj Programa prekogranične saradnje Crna Gora – Kosovo

Opšti cilj programa je poboljšanje standarda i kvaliteta života ljudi u programskom području kroz ekološki održiv i socijalno sveobuhvatan ekonomski razvoj regiona, uz poštovanje njenog zajedničkog kulturnog i prirodnog nasljeđa.

Program obuhvata sljedeće tematske prioritete:

- Tematski prioritet 1: Promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije s obje strane granice;
- Tematski prioritet 2: Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima;
- Tematski prioritet 3: Promocija turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa;
- Tematski prioritet 4: Tehnička podrška.

Programsko područje pokriva teritoriju od 8.725km² s ukupnom populacijom od oko 706.823 stanovnika. U Crnoj Gori programsko područje pokriva 6.400km² a sastoji se od 12 opština: Andrijevica, Bar, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolašin, Mojkovac, Petnjica, Plav, Glavni grad Podgorica, Rožaje i Ulcinj. Programsko područje na Kosovu

pokriva 2.325km² i uključuje zapadni ekonomski region, koji se sastoji od sljedećih opština: Peć, Istok, Klina, Junik, Dečani i Đakovica.

Finansijski sporazum između Evropske komisije, Crne Gore i Kosova za 2018. godinu

U cilju sprovođenja Programa, neophodno je da Evropska komisija, Crna Gora i Kosovo zaključe Finansijski sporazum za 2018. godinu, kojim se utvrđuju uslovi pružanja podrške EU, pravila i procedure isplate koja se odnosi na podršku i uslove pod kojima će se upravljati podrškom. Takođe, potpisivanjem ovog Sporazuma se obezbjeđuje izvršavanje svih obaveza koje države korisnice Ipe preuzimaju kako bi ispunile ciljeve koji su predviđeni Programom.

Finansijski sporazum sastoji se od sljedećih dokumenata:

- Posebnih uslova;
- Aneksa I: Akcioni program prekogranične saradnje Crna Gora – Kosovo za 2018-2020;
- Aneks IA: Program prekogranične saradnje između Crne Gore i Kosova za 2014-2020 u okviru Ipe II;
- Aneksa II: Opšti uslovi;
- Aneksa III: Model Godišnjeg izvještaja za prekograničnu saradnju o implementaciji pomoći u okviru Ipe II u skladu s članom 80 Okvirnog sporazuma;
- Aneksa IIIA: Model godišnjeg izvještaja o implementaciji pomoći u okviru Ipe II u skladu s članom 58 i članom 59(1) Okvirnog sporazuma;
- Aneksa IV: Model Finansijskog izvještaja prema članu 59(2) Okvirnog sporazuma;
- Aneksa V: Minimalna specifikacija za računovodstveni sistem zasnovan na uzročnosti prihoda i rashoda.

Sredstva potrebna za realizaciju Programa

Ukupni procijenjeni troškovi za 2018. godinu iznose 1.411.764,00 eura i maksimalni doprinos Unije je određen na 1.200.000,00 eura. Sufinansiranje projekata obezbjeđuju korisnici bespovratnih sredstava, u iznosu od najmanje 15% ukupnih prihvatljivih troškova na nivou projekta.

FINANSIJSKI SPORAZUM

POSEBNI USLOVI

Evropska komisija, u daljem tekstu „**Komisija**“ ili „sporazumna strana“, postupajući u ime Evropske unije, u daljem tekstu „**Unija**“,

s jedne strane, i

Crna Gora koju predstavlja Vlada Crne Gore – Kancelarija za evropske integracije, i Kosovo* koje predstavlja Ministarstvo evropskih integracija, u daljem tekstu zajedno „države korisnice Ipe II“ ili odvojeno kao „**država korisnica Ipe II** ili „sporazumna strana“,

s druge strane,

i zajedno u daljem tekstu kao „**sporazumne strane**“,

SAGLASILE SU SE O SLJEDEĆEM:

Član 1 – Akcioni program

- (1) Unija je saglasna da finansira a države korisnice Ipe II su saglasne da prihvate finansiranje alokacije za 2018. godinu sljedećeg Akcionog programa kako je dat u Aneksu I:

Akcioni program prekogranične saradnje Crna Gora – Kosovo* za 2018-2020.
(CRIS 2018 / 041-472)

Ovaj Akcioni program finansira se iz budžeta Unije u okviru sljedećeg osnovnog akta:
Instrument pretpristupne podrške (Ipa II).¹

- (2) Ukupni procijenjeni troškovi alokacije za 2018. ovog Akcionog programa iznose 1.411.764,00 eura i maksimalni doprinos Unije ovom Akcionom programu je određen na 1.200.000,00 eura.

Od država korisnica Ipe II ne zahtijevaju se nikakvi finansijski doprinosi.

Član 2 – Period izvršenja i operativni implementacioni period

- (1) Period izvršenja ovog Finansijskog sporazuma kao što je definisano članom 1(1) Aneksa II određen je na 12 godina od stupanja na snagu ovog Finansijskog sporazuma.

* Ovakvo imenovanje ne dovodi u pitanje stavove o statusu, i u skladu je sa rezolucijom UNSCR 1244 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o kosovskom proglašenju nezavisnosti.

¹ Regulativa Evropskog parlamenta i Savjeta (EU) br. 231/2014 od 11. marta 2014. o uspostavljanju Instrumenta pretpristupne podrške (Ipa II), Sl. list L 77, 15.03.2014, str. 11.

- (2) Trajanje operativnog implementacionog perioda ovog Finansijskog sporazuma kao što je definisano članom 1(2) Aneksa II određeno je na 6 godina od stupanja na snagu ovog Finansijskog sporazuma.

Član 3 – Adrese i komunikacija

Sva komunikacija vezana za implementaciju ovog Finansijskog sporazuma je u pisanoj formi, odnosi se izričito na ovaj Akcioni program kao što je navedeno u članu 1(1) i šalje se na sljedeće adrese:

a) za Komisiju:

Gđa Genoveva Ruiz Calavera
Direktorica D, Zapadni Balkan
Generalni direktorat za susjedstvo i pregovore o proširenju
Evropska komisija
15, Rue de la Loi, B - 1049 Brisel, Belgija
E-mail: NEAR-D1@ec.europa.eu

b) za države korisnice Ipe II:

za Crnu Goru:

Gđa Ivana Glišević Đurović
Zamjenica glavnog pregovarača i
nacionalna IPA koordinatorka
Vlada Crne Gore
Kancelarija za evropske integracije
Bulevar Revolucije 15
81000 Podgorica, Crna Gora
E-mail: ivana.glisevic@gsv.gov.me

Za Kosovo:

Gđa Dhurata Hoxha
Ministarka evropskih integracija
Nacionalna IPA koordinatorka
Ministarstvo evropskih integracija
Sheshi Skënderbeu, N.N.
10000 Priština, Kosovo
E-mail: mei@rks-gov.net

Član 4 – Kontaktna osoba za OLAF

Kontaktna osoba korisnice Ipe II sa odgovarajućim ovlašćenjima da sarađuje neposredno s Evropskom kancelarijom za borbu protiv prevara (OLAF) u cilju omogućavanja operativnih aktivnosti OLAF-a biće:

Za Crnu Goru:

Kontaktna osoba za AFCOS / kancelarija AFCOS-a
Gđa Nataša Kovačević
Ministarstvo finansija Crne Gore
Stanka Dragojevića 2, 81000 Podgorica, Crna Gora
E-mail: natasa.kovacevic@mif.gov.me

Za Kosovo:

Gđa Dhurata Hoxha
Ministarka evropskih integracija
Nacionalna IPA koordinatorka
10000 Priština, Kosovo
E-mail: dhurata.hoxha@rks-gov.net

Član 5 – Okvirni sporazumi

Akcioni program se implementira u skladu s odredbama Okvirnog sporazuma između Evropske komisije i Crne Gore o pravilima saradnje koja se odnose na implementaciju finansijske pomoći Unije Crnoj Gori u okviru Instrumenta pretpristupne podrške (Ipa II) koji je stupio na snagu 4. juna 2015, odnosno u skladu s odredbama Okvirnog sporazuma između Evropske komisije i Kosova o pravilima saradnje koja se odnose na implementaciju finansijske pomoći Unije Kosovu u okviru Instrumenta pretpristupne podrške (Ipa II) koji je stupio na snagu 16. aprila 2015 (u daljem tekstu: Okvirni sporazum(i)).

Ovaj Finansijski sporazum dopunjuje odredbe gorepomenutih Okvirnih sporazuma. U slučaju konflikta između odredaba ovog Finansijskog sporazuma na jednoj strani, i odredaba odgovarajućeg Okvirnog sporazuma na drugoj strani, poslednje imaju prednost.

Član 6 – Aneksi

(1) Ovaj Finansijski sporazum sastoji se od:

(a) ovih Posebnih uslova;

- (b) Aneksa I: Akcioni program prekogranične saradnje Crna Gora – Kosovo* za 2018-2020;
 - (c) Aneks IA: Program prekogranične saradnje između Crne Gore i Kosova* za 2014-2020 u okviru Ipe II;
 - (d) Aneksa II: Opšti uslovi;
 - (e) Aneksa III: Model Godišnjeg izvještaja za prekograničnu saradnju o implementaciji pomoći u okviru Ipe II u skladu s članom 80 Okvirnog sporazuma;
 - (f) Aneksa IIIA: Model godišnjeg izvještaja o implementaciji pomoći u okviru Ipe II u skladu s članom 58 i članom 59(1) Okvirnog sporazuma;
 - (g) Aneksa IV: Model Finansijskog izvještaja prema članu 59(2) Okvirnog sporazuma;
 - (h) Aneksa V: Minimalna specifikacija za računovodstveni sistem zasnovan na uzročnosti prihoda i rashoda;
- (2) U slučaju konflikta između odredaba Aneksa na jednoj strani i odredaba ovih Posebnih uslova na drugoj strani, poslednje imaju prednost. U slučaju konflikta između odredaba Aneksa I i Aneksa IA na jednoj strani i odredaba Aneksa II na drugoj strani, poslednje imaju prednost. U slučaju konflikta između odredaba Aneksa I na jednoj strani i odredaba Aneksa IA na drugoj strani poslednje imaju prednost.

Član 7 – Stupanje na snagu

Ovaj Finansijski ugovor će stupiti na snagu na dan kada Komisija dobije obavještenje poslednjeg IPA II korisnika o potvrdi završetka svih neophodnih internih procedura od strane IPA II korisnika. Komisija će obavijestiti korisnike Ipe II o datumu prijema obavještenja. Ugovor neće stupiti na snagu ako Komisija ne primi obavještenje do 31.decembra 2019.

Ovaj Finansijski sporazum je sačinjen u tri primjerka na engleskom jeziku, pri čemu je jedan predat Komisiji i po jedan svakoj od država korisnica Ipe II.

Za države korisnice Ipe:

Za Crnu Goru:

Gđa Ivana Glišević Đurović
Zamjenica glavnog pregovarača i
nacionalna IPA koordinatorka
Vlada Crne Gore
Kancelarija za evropske integracije

Podgorica,

Za Kosovo:

Gđa Dhurata Hoxha
Ministarka evropskih integracija
Nacionalna IPA koordinatorka

Priština,

Za Komisiju:

Gđa Genoveva Ruiz Calavera
Direktorica D, Zapadni Balkan
Generalni direktorat za susjedstvo
i politiku proširenja
Evropska komisija

Brisel,

ANEKS

Implementaciona odluka Komisije o usvajanju Akcionog programa prekogranične saradnje između Crne Gore i Kosova* za period 2018-2020¹. godine

Višegodišnji program rada Ovaj document predstavlja višegodišnji program rada u smislu člana 110(2) of Regulation (EU, Euratom) 2018/1046
--

1 IDENTIFIKACIJA

Države korisnice	Crna Gora, Kosovo*
Oznaka za opredijeljena sredstva u sistemu CRIS/ABAC Udio Unije Budžetska linija	2018/ 041-472 EUR 1,200,000 22.020401 2019/ 041-474 EUR 1,200,000 22.020401 2020/ 041-475 EUR 1,080,000 22.020401
Način upravljanja Odgovorne strukture	Indirektno upravljanje od strane Crne Gore Operativna struktura odgovorna za izvršenje operacija: Kancelarija za evropske integracije Ugovorno tijelo je Direktorat za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći u okviru Ministarstva finansija Partnerska Operativna struktura na Kosovu* je: Ministarstvo administracije lokalne samouprave
Krajnji rok za sklapanje Finansijskog sporazuma (ili više njih) sa državama korisnicama Ipe II (tripartitni)	Za opredijeljena budžetska sredstva za 2018. godinu najkasnije do 31. decembra 2019. godine Za opredijeljena budžetska sredstva za 2019. godinu najkasnije do 31. decembra 2020. godine Za opredijeljena budžetska sredstva za 2020. godinu najkasnije do 31. decembra 2021. godine
Krajnji rok za sklapanje ugovora o nabavkama i dodjeli bespovratnih sredstava	3 godine od dana sklapanja odgovarajućeg Finansijskog sporazuma (kada ga posljednja strana potpiše) uz izuzetak slučajeva navedenih u članu 189 stav 2 Finansijske regulative
Krajnji rok za operativno sprovođenje	6 godina od dana sklapanja Finansijskog sporazuma (kada ga posljednja strana potpiše)

* Ovakvo imenovanje ne dovodi u pitanje stavove o statusu, i u skladu je sa rezolucijom UNSCR 1244 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o kosovskom proglašenju nezavisnosti.

¹ Ovo se odnosi na program za 2018, 2019. i 2020.

Krajnji rok za sprovođenje Finansijskog sporazuma (datum do kojeg se sredstva opredijeljena za ovaj program povlače i program zatvara) nakon usvajanja završnih računa	12 godina od dana sklapanja Finansijskog sporazuma (kada ga posljednja strana potpiše)
--	--

2 OPIS AKCIONOG PROGRAMA

2.1 PREGLED PROGRAMA PREKOGRANIČNE SARADNJE ZA PERIOD 2014-2020.

Program prekogranične saradnje između Crne Gore i Kosova* za period 2014-2020. godine odobren je Sprovedbenom odlukom Komisije C(2014) 9307 od 11. decembra 2014. godine.² Usvojeni Program za period 2014-2020. godine predstavlja strategiju prekogranične saradnje za pogranično područje i utvrđuje, između ostalih stvari, popis prihvatljivih geografskih područja, kontekst prihvatljivog područja, tematske prioritete programa i indikativna budžetska izdvajanja za period od 7 godina.

Program prekogranične saradnje za period 2014-2020. godine takođe služi kao referenca za usvajanje akcionih programa prekogranične saradnje. Akcioni program prekogranične saradnje za period 2018- 2020. godine ima za cilj pružanje pomoći za prekograničnu saradnju u okviru tematskih područja utvrđenih u programu za period 2014-2020. godine (kao što je navedeno u odjeljku 2.2).

Evropska komisija je 6. februara 2018. usvojila Informaciju „Kredibilna perspektiva proširenja za poboljšano angažovanje EU sa Zapadnim Balkanom“.³ Ova Informacija ima za cilj da podstakne obnovljeni reformski zamah na Zapadnom Balkanu i obezbijedi značajno poboljšanje angažovanja EU da bolje podrži njihove pripreme na evropskom putu. Informacija postavlja nove strateške orijentacije, posebno u pogledu sprovođenja šest vodećih inicijativa.

Posebno, prekogranična saradnja je ključno sredstvo za podsticanje pomirenja i bavljenje naslijeđem prošlosti na Zapadnom Balkanu, u skladu sa vodećom inicijativom 6 (podrška pomirenju i dobrosusjedskim odnosima) i za održivi lokalni razvoj, u skladu sa vodećom inicijativom 3 (podrška društveno-ekonomskom razvoju).

Spisak prihvatljivih geografskih područja:

U Crnoj Gori prihvatljiva područja su opštine: Andrijevica, Bar, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolašin, Mojkovac, Petnjica, Plav, Podgorica, Rožaje i Ulcinj. Na Kosovu,

² https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/kosovo/ipa/2014/ipa2014_037592_cbc_programme.pdf

³ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf

prihvatljivo područje je: Zapadni ekonomski region, koji se sastoji od opština Peć, Istok, Klina, Junik, Dečani i Đakovica.

Kontekst prihvatljivog područja za prekograničnu saradnju

Programsko područje je raznoliko, ali ipak nekoliko zajedničkih osobina koje se tiču prirode, geografskog položaja, demografskih trendova, ekonomije, ljudskih resursa itd. mogle bi stvoriti sinergije i biti dobra mogućnost za razvoj i sprovođenje inicijativa prekogranične saradnje.

Analiza stanja koja je izvršena za pripremu Programa, ukazala je na nekoliko ključnih izazova i prilika koje treba riješiti i podržati kroz prekograničnu saradnju.

- *Regionalne razlike u pogledu ekonomskog i socijalnog razvoja*, ne samo između Crne Gore i Kosova* već i unutar njihovih regiona, predstavljaju karakteristike programskog područja.
- *U pogledu razvoja privatnog sektora postoje jasne sinergije koje će biti razvijene u okviru programskog područja i koje će dobiti podršku kroz program prekogranične saradnje*. Preduzetničku tradiciju koja je prepoznata u programskom području, s dugom istorijom prekogranične trgovine, trebalo bi iskoristiti. Izazov će biti kako da se prevaziđe kultura kratkoročnih investicija, koja favorizuje kratkoročne mogućnosti trgovine u odnosu na dugoročne kapitalne investicije.
- *Nezaposlenost je veliki ekonomski i socijalni problem na cijelom programskom području*. Otvaranje novih radnih mjesta i unapređenje karakteristika nezaposlenosti (naročito smanjenje rodne nejednakosti, stimulisanje zapošljavanja mladih i lica s invaliditetom) neki su od ključnih izazova održivog razvoja.
- *Uobičajeni nedostaci u sektoru ruralnog razvoja*. Jasna poljoprivredna politika, bolje upravljanje zemljom, pristup širokopojasnoj mreži, poboljšanje sistema navodnjavanja i infrastrukture i uvođenje moderne poljoprivredno-prerađivačke industrije ostaju ključni izazovi i preduslovi za efikasan razvoj poljoprivrede u programskom području..
- *Turizam je potencijal lokalnog razvoja prekograničnog područja, različitom brzinom*. Značaj turizma u ekonomiji Crne u BDP-u mogao bi biti iznad 30% u Crnoj Gori, dok je na Kosovu* još uvijek zanemarljiv. Bez obzira na to, turizam je sektor potencijalnog rasta za prekogranično područje, zahvaljujući bogatim prirodnim resursima, netaknutoj prirodi i planinskim pejzažima, tradicionalnom folkloru i vrijednim kulturnim i istorijskim lokalitetima. Povezivanje promocije kulturne i prirodne baštine sa turizmom moglo bi pružiti različite mogućnosti za razvoj i za inicijative prekogranične saradnje.
- *Prisustvo dobro razvijene lokalne mreže organizacija u zajednici, kako u Crnoj Gori, tako i na Kosovu*. Neki od njih, kao što su planinarska udruženja, organizacije za zaštitu životne sredine, očuvanje kulturne baštine itd, mogu igrati važnu ulogu u razvoju turizma.
- *Unapređenje obrazovnog sistema i školske infrastrukture glavni je prioritet za programsko područje*. Program prekogranične saradnje će imati ograničenu ulogu u rješavanju tog pitanja, ali bi mogao pružiti podršku razmjeni između škola i centara za stručno obrazovanje u pograničnim oblastima.
- *Zdravstvene preventivne kampanje i zdravstvena edukacija predstavljaju potencijalne aktivnosti koje mogu biti obuhvaćene u okviru programa prekogranične saradnje*.
- *Cijelo programsko područje obiluje prirodnim resursima i biodiverzitetom*. Zaštita i očuvanje životne sredine stoga su ključni za održivi razvoj ovog područja.

Pregled prethodnog i tekućeg iskustva u prekograničnoj saradnji i naučene lekcije

Glavne preporuke iz periodičnih evaluacija i revizija programa prekogranične saradnje za period 2007-2013. godine uzete su u obzir pri izradi ovog programa. Stoga su programi prekogranične saradnje za period 2014-2020. godine više fokusirani u pogledu broja obuhvaćenih tematskih prioriteta i geografske prihvatljivosti, što će doprinijeti postizanju boljih rezultata i većeg uticaja. Uz to, sprovođenje programa prekogranične saradnje je pojednostavljeno najviše time što postoji jedno ugovorno tijelo i jedan finansijski iznos po programu.

Glavne preporuke iz periodičnih evaluacija i revizija programa prekogranične saradnje za period 2007-2013. godine uzete su u obzir pri izradi ovog programa. Stoga su programi prekogranične saradnje za period 2014-2020. godine više fokusirani u pogledu broja obuhvaćenih tematskih prioriteta i geografske prihvatljivosti, što će doprinijeti postizanju boljih rezultata i većeg uticaja. Uz to, sprovođenje programa prekogranične saradnje pojednostavljeno je najviše time što postoji jedno ugovorno tijelo i jedan finansijski iznos po programu.

Ključne naučene lekcije su takođe identifikovane u konačnoj evaluaciji IPA CBC programa 2007-2013 koja je sprovedena u 2016. i 2017. godini. Naučene lekcije i preporuke su razmotrene sa CBC zainteresovanim stranama na Zapadnom Balkanu i mjere za nastavak su identifikovane za kratki i srednji rok, kako za tekući 2014-2020 prekogranični program tako i za budućim 2021-2027 programima prekogranične saradnje. Glavne preporuke u vezi sa svim programima prekogranične saradnje na nivou Zapadnog Balkana uključuju:

- Glavni cilj, promovisanje dobrosusjedskih odnosa, treba da bude jasno odslikan u projektima prekogranične saradnje.
- Pozivi za predloge projekata bi trebalo da budu više fokusirani na nekoliko prioritetnih pitanja koja imaju visok prekogranični sadržaj.
- Logika intervencije programa i sistemi za izvještavanje i praćenje moraju biti poboljšani jer nisu strukturirani da utvrde jasne osnove za mjerenje rezultata na regionalnom nivou.
- Postoji potreba za zadržavanjem aktivnosti na podizanju kapaciteta za operativne strukture i zajedničke tehničke sekretarijate /antene.
- Postoji potreba za poboljšanjem sinergije sa drugim politikama i donatorima, kapitalizacijom i razmjenom iskustava sa drugim programima prekogranične saradnje (npr. INTERREG (Interregionalni program saradnje) i Evropski susjedski instrument (ENI) - programi prekogranične saradnje).

Prema iskustvu stečenom u periodu od 2007. do 2013. godine, Zajednički odbor za nadgledanje (ZON) postao je programsko prekogranično tijelo koje donosi odluke o praćenju efikasnosti i kvaliteta sprovođenja programa. Uloga Zajedničkog odbora za nadgledanje odnosi se na opšte programiranje i praćenje programa prekogranične saradnje, dok će izbor akcija biti odgovornost Ugovornog tijela.

Iskustvo iz prethodnih godina pokazalo je da se s jedne strane broj zainteresovanih podnosilaca zahtjeva neprestano povećava, dostižući na taj način širok raspon zainteresovanih strana, ali i malih entiteta, dok sa druge strane učesnici i dalje zahtijevaju intenzivne akcije za izgradnju kapaciteta, tako da budući potencijalni podnosioci zahtjeva mogu bolje uključiti elemente najbolje prakse i druge karakteristike u svoje akcije. Dalje, prethodni programi su promovisali uspostavljanje prekograničnih

partnerstava čija dugoročna saradnja treba da se podstakne u cilju podsticanja lokalnog razvoja. Akcije prekogranične saradnje pokazale su se kao moćan instrument za lokalne razvojne procese, koji okuplja zajedno ljude i institucije rješavanjem veoma konkretnih i lokalnih razvojnih potreba.

Odgovorne strukture na nacionalnom nivou za sprovođenje ovog programa prekogranične saradnje u indirektnom načinu upravljanja, stekle su iskustvo tokom sprovođenja prve četiri godine tekućeg finansijskog perioda od 2014. do 2020. Očekuje se da će se ovaj proces nastaviti sa povećanom efikasnošću u upravljanju pozivim za podnošenje predloga projekata i ugovorima o grantovima pod indirektnim upravljanjem. Pored toga, ovaj indirektni način upravljanja pod vođstvom Crne Gore i u bliskom partnerstvu sa Republikom Albanijom ima snažan podsticaj za unapređenje regionalne saradnje i povjerenja.

2.2 OPIS I SPROVOĐENJE AKCIJA

Akcija 1	Operacije prekogranične saradnje	3.480.00 eura
-----------------	---	----------------------

Smatra se da predviđena pomoć Crnoj Gori i Kosovu slijedi uslove i postupke utvrđene restriktivnim mjerama usvojenim u skladu sa članom 215 PDEU⁴.

(1) Opis akcije, cilj, očekivani rezultati

Opis akcije: Operacije prekogranične saradnje u pograničnom regionu u oblasti zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije, zaštite životne sredine, prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima, turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa.

Cilj: Socio-ekonomski razvoj i jačanje dobrosusjedskih odnosa s obje strane granice kroz sprovođenje operacija prekogranične saradnje u cilju:

- (a) promovisanja zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije s obje strane granice kroz, između ostalog: objedinjavanje prekograničnih tržišta rada, uključujući prekograničnu mobilnost; zajedničke inicijative lokalnog zapošljavanja; informativne i savjetodavne usluge i zajedničke obuke; rodnu ravnopravnost; jednake mogućnosti; integraciju zajednica imigranata i ugroženih grupa; ulaganje u usluge javnog zapošljavanja; i podršku ulaganju u javne zdravstvene i socijalne usluge;
- (b) zaštite životne sredine i promovisanja prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevenciju i upravljanje rizicima kroz, između ostalog: zajedničke akcije za zaštitu životne sredine; promovisanje održivog korišćenja prirodnih resursa, efikasnost resursa, izvora obnovljive energije i prelazak na bezbjednu i održivu ekonomiju sa niskim nivoom emisije gasova sa efektom staklene bašte; promovisanje ulaganja za rješavanje posebnih rizika, obezbjeđivanje otpornosti na nepogode i razvoj sistema upravljanja u slučaju nepogoda i pripravnosti u hitnim situacijama;

⁴ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/8442/consolidated-list-sanctions_en

- (c) promovisanja turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa kroz, između ostalog: podršku kulturnim i drugim socijalnih razmjenama; promovisanje turističke ponude i valorizaciju kulturnog nasljeđa određenog područja, uključujući unapređenje kvaliteta usluga, uspostavljanje mreža i partnerstava između lokalne uprave i lokalnih aktera radi promovisanja zajedničkih turističkih lokacija; očuvanje kulturnog nasljeđa; unapređenje razmjena kulturnih, istorijskih vrijednosti, i kulturne raznolikosti.

Očekivani rezultati

- a) Zapošljavanje, mobilnost radne snage i socijalna i kulturna uključenost
- Više ljudi koji traže zaposlenje kao rezultat akcija programa;
 - Više nezaposlenih ljudi, uključujući učenike koji su završili školu, uspijevaju da pronađu posao;
 - Poboljšana zapošljivost učenika koji i dalje pohađaju školu;
 - Sve više ljudi se odlučuje za pokretanje sopstvenog posla;
 - Veće učešće socijalno ugroženih grupa u sportskom i kulturnom životu;
 - Veće učešće socijalno ugroženih grupa u obrazovanju;
 - Poboljšano zdravlje socijalno ugroženih grupa.
- b) Okolina, prilagođavanje i ublažavanje klimatskim promjena, sprječavanje i upravljanje rizikom
- Smanjeno zagađenje vazduha, vode i tla.
- c) Turistička i kulturna i prirodna baština
- Povećan broj preduzetnika u turizmu;
 - Unaprijeđene usluga hotelske industrije;
 - Nalazišta i objekti sa kulturnom i prirodnom vrijednošću sačuvani, revitalizovani i otvoreni su za javnost;
 - Poboljšana ponuda aktivnih turističkih usluga.

Ciljevi i očekivani rezultati biće postignuti tokom perioda sprovođenja ovog programa, od 2014. do 2020. godine. Akcioni program prekogranične saradnje za period 2018-2020 doprinijeće postizanju opštih ciljeva i očekivanih rezultata definisanih programom prekogranične saradnje za period 2014-2020.

Za dodatne detalje vidjeti odjeljak 3.2 programa prekogranične saradnje za period 2014-2020 (Aneks 2 Sprovedbene odluke Komisije C(2014) 9307 od 11. decembra 2014. godine).⁵

(2) *Pretpostavke i uslovi*

Kao neophodni uslov za efikasno upravljanje programom, Crna Gora i Kosovo* uspostavljaju Zajednički odbor za praćenje i obezbjeđuju odgovarajuće i funkcionalne kancelarije i kadar Zajedničkog tehničkog sekretarijata (koji će biti uspostavljen zasebnom Finansijskom odlukom) i antenu/info tačku, u slučaju da ona bude uspostavljena.

U okviru indirektnog upravljanja, Crna Gora i Kosovo* zaključuju tokom cijelog trajanja programa bilateralni sporazum u kojem se utvrđuju njihove dužnosti u pogledu sprovođenju programa.

⁵ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/kosovo/ipa/2014/ipa2014_037592_cbc_programme.pdf

Ovaj bilateralni aranžman zaključen je između dve zemlje učesnice i ostaće validan za cjelokupno sprovođenje programa.

Nepoštovanje gorenavedenih uslova može dovesti do povraćaja sredstava iz ovog programa i/ili preusmjeravanja budućeg finansiranja.

Do sada su korisnici poštovali gornje pretpostavke i uslove, uključujući uspostavljanje Zajedničkog tehničkog sekretarijata u Podgorici i kancelarije antene u Prištini. Ove se strukture u potpunosti finansiraju iz mjere podrška za tehničku pomoć za programe prekogranične saradnje između korisnika IPA II u okviru Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA II) za 2014. C (2014) 37629.⁶

Dalja finansijska podrška će biti programirana od strane Evropske komisije za pružanje podrške Zajedničkom tehničkom sekretarijatu i kancelariji Antene od 2020. godine.

(3) Modaliteti implementacije

(3) (a) Indirektno upravljanje sa Crnom Gorom

Kratak opis povjerenih zadataka

Operativne strukture Crne Gore i Kosova* dogovaraju neophodne aranžmane za upravljanje i sprovođenje programa uključujući uspostavljanje sistema za praćenje sprovođenja.

Operativna struktura Crne Gore organizovaće postupke dodjele ugovora za nabavke i dodjelu bespovratih sredstava u okviru odabranih tematskih prioriteta programa. U pogledu poziva za dostavljanje prijedloga, povjereni zadaci obuhvataju izradu uputstava za podnosioc, objavljivanje poziva, izbor korisnika bespovratnih sredstava i potpisivanje ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava. Povjereni zadaci obuhvataju i aktivnosti koje se tiču sprovođenja i finansijskog upravljanja programima kao što su praćenje, evaluacija, plaćanja, povraćaj sredstava, potvrda troškova, obezbjeđivanje interne revizije, prijavljivanje nepravilnosti i uspostavljanje odgovarajućih mjera za borbu protiv prevara.

Osnovni elementi akcije

Dodjela bespovratnih sredstava – Poziv za dostavljanje predloga: 3.480.000 eura

a) Osnovni kriterijumi prihvatljivosti:

Prihvatljive aktivnosti navedene su u odjeljku 3.2 Aneksa 2 Sprovedbene odluke Komisije C(2014) 9307 od 11. decembra 2014. Sljedeća lista predstavlja sažeti pregled kojim se navode glavne prihvatljive akcije/operacije:

- Unapređenje javnih sistema i postrojenja za sakupljanje i preradu kanalizacionog i čvrstog otpada
- Razmjena dobrih praksi između lokalnih organa i ekoloških inicijativa
- Promotivne kampanje i aktivnosti (npr. u školama) za podizanje svijesti javnosti o potrebi za čistijom okolinom
- Zajedničko ekološko upravljanje riječnim obalama i nacionalnim parkovima

⁶ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2014/EN/3-2014-9421-EN-F1-1-ANNEX-1.PDF>

- Borba protiv nelegalnih deponija
- Infrastrukturna ulaganja manjeg obima i nabavka opreme
- Prenos iskustva i znanja o sistemima i tehnikama za kontrolu zagađenja
- Podsticanje preduzetništva u sektoru turizma
- Podrška razvoju i unapređenju (javne) turističke infrastrukture manjeg obima
- Izrada i unapređenje obuka za usavršavanje ugostiteljskih vještina u sektoru turizma, uključujući regionalno obrazovanje i privatni sektor
- Promovisanje i stimulisanje uvođenja postupaka (međunarodne) sertifikacije i standarda radi unapređenja stabilnog kvaliteta pružalaca turističkih usluga
- Promovisanje i stimulisanje zajedničkih turističkih proizvoda (na primjer: pješačke i biciklističke ture itd.) kao i (višesektorskih) klastera u sektoru turizma
- Unapređenje i objedinjavanje (preko interneta) mogućnosti za nalaženje (prekograničnih) turističkih informacija i sistema rezervisanja
- Podrška inicijativama za očuvanje, obnavljanje i održavanje kulturnih i istorijskih lokaliteta
- Podrška unapređenju, održavanju i promovisanju nacionalnih parkova i drugih ekološki vrijednih područja
- Podrška istraživanju i zaštiti ugrožene i vrijedne flore i faune
- Podrška inicijativama mladih koje se bave očuvanjem kulturnog nasljeđa i vrijednosti
- Promovisanje kreativne industrije (npr. žena koje izrađuju rukotvorine)
- Podrška zajedničkim inicijativama za promovisanje, očuvanje i inovaciju nacionalnog kulturnog nasljeđa na programskom području
- Promovisanje turističkih usluga i sadržaja na otvorenom

Korisnici moraju biti pravni subjekti i osnovani u državi korisnici sredstava iz Ipe II koja učestvuje u programu prekogranične saradnje.

Potencijalni korisnici mogu da budu: lokalni organi vlasti, pravna lica kojima upravljaju lokalni organi vlasti, udruženja opština, razvojne agencije, organizacije za pružanje podrške lokalnim preduzećima, ekonomski faktori kao što su MSP, turističke i kulturne organizacije, NVO, javna i privatna tijela koja pružaju podršku radnoj snazi, institucije za stručno i tehničko obrazovanje, tijela i organizacije za zaštitu prirode, javna tijela odgovorna za upravljanje vodama, protivpožarne službe/službe za hitne slučajeve, škole, fakulteti, univerziteti i istraživački centri uključujući institucije za stručno i tehničko obrazovanje.

- Osnovni kriterijumi za izbor su finansijski i operativni kapacitet podnosioca.
- Osnovni kriterijumi za dodjelu su značaj, djelotvornost i izvodljivost, održivost i isplativost akcije.
- Maksimalni iznos sufinansiranja od strane Unije za dodjelu bespovratnih sredstava u okviru poziva je 85% prihvatljivih troškova akcije.
- Indikativni iznos poziva (ili više njih): 3.480,000 eura.
- Odgovorne strukture mogu odlučiti da objave više poziva za dostavljanje predloga.

Svaki poziv za dostavljanje predloga imaće iste ciljeve, rezultate, kao i osnovne kriterijume za prihvatljivost, izbor i dodjelu kako je gore opisano. Svaki ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava biće finansiran iz jedne budžetske obaveze.

g) Indikativni datum za objavljivanje poziva (ili više njih) za dostavljanje predloga: Q3 2020 za budžetsku obavezu 2018, 2019 i 2020 biće objavljena u jednom pozivu za podnošenje projekata

3 BUDŽET

2018				2019				2020				Odluka o ukupnom finansiranju
	Udio Unije*	Korisnica/e bespovratnih sredstava Sufinansiranje**	Ukupni troškovi		Udio Unije	Korisnica/e bespovratnih sredstava Sufinansiranje	Ukupni troškovi		Udio Unije	Korisnica bespovratnih sredstava Sufinansiranje	Ukupni troškovi	
Operacije prekogranične saradnje	1.200.000	211.764	1.411.764	Operacije prekogranične saradnje	1.200.000	211.764	1.411.764	Operacije prekogranične saradnje	1,080,000	190,588	1,270,588	3,480,000
u %	85	15	100		85	15	100		85	15	100	
UKUPNO 2018	1.200.000	211.764	1.411.764	UKUPNO 2019	1.200.000	211.764	1.411.764	UKUPNO 2020	1,080,000	190,588	1,270,588	3,480,000

* Udio Unije je proračunat u odnosu na prihvatljive troškove, koji su zasnovani na ukupnim prihvatljivim troškovima uključujući javne i privatne troškove. Iznos sufinansiranja od strane Unije na nivou svakog tematskog prioriteta ne može biti manji od 20% niti veći od 85% prihvatljivih troškova.

**Sufinansiranje tematskih prioriteta biće obezbijeđeno od strane korisnika bespovratnih sredstava. Korisnici bespovratnih sredstava moraju obezbijediti udio od najmanje 15% ukupnih prihvatljivih troškova projekta

4 ORGANIZOVANJE PRAĆENJA UČINKA

Kao dio svog okvira za mjerenje učinka, Komisija će pratiti i ocjenjivati napredak posebnih ciljeva navedenih u Regulativi o uspostavljanju Ipe II na osnovu unaprijed definisanih, jasnih, transparentnih mjerljivih indikatora. Izvještaji o napretku iz člana 4 Regulative o uspostavljanju Ipe II uzimaju se kao osnov za ocjenu rezultata podrške u okviru Ipe II.

Komisija će prikupljati podatke o učinku (indikatore procesa, rezultata i ishoda) iz svih izvora, koji će biti objedinjeni i analizirani radi praćenja napretka u odnosu na ciljeve i ključne tačke utvrđene za svaku akciju iz ovog programa, kao i Strateški dokument za datu državu.

Nacionalni koordinatori za Ipu (NIPAK) će prikupljati informacije o učinku akcija i programa (indikatori procesa, rezultata i ishoda) i koordinirati prikupljanje i izradu indikatora koji dolaze iz nacionalnih izvora.

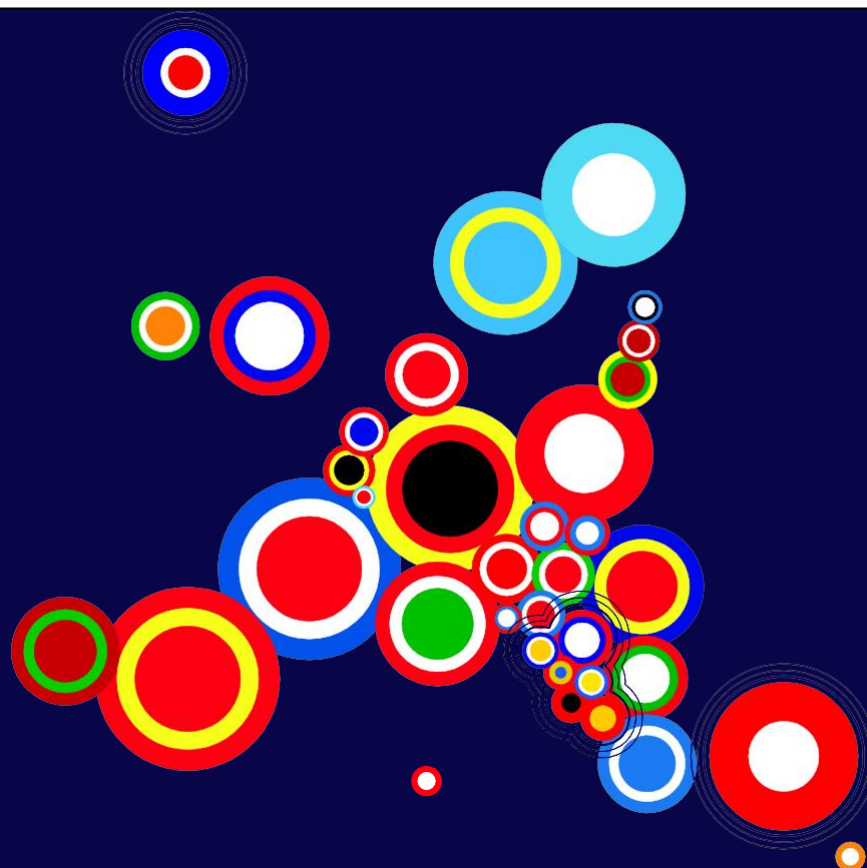
Ukupni napredak će se pratiti na sljedeće načine: a) sistemom praćenja usmjerenog na rezultate (ROM); b) sopstvenim praćenjem od strane država korisnica Ipe II; c) vlastitim praćenjem koje vrše Delegacije EU; d) zajedničkim praćenjem od strane Generalne direkcije za politiku susjedstva i pregovore o proširenju i država korisnica Ipe II, pri čemu usklađenost, dosljednost, djelotvornost, efikasnost i koordinaciju u sprovođenju finansijske podrške redovno prati Odbor za praćenje Ipe II, uz podršku Zajedničkog odbora za praćenje, koji će obezbijediti postupak praćenja na nivou programa.

Aneks IA

INSTRUMENT ZA PRETPRISTUPNU PODRŠKU

za period 2014-2020. godine

IPA Program prekogranične saradnje

Crna Gora–KOSOVO*

USVOJEN 11. 12. 2014. godine

*Ovakvo imenovanje ne dovodi u pitanje stavove o statusu, i u skladu je sa Rezolucijom 1244/1999 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o kosovskoj Deklaraciji o nezavisnosti.

Enlargement

SADRŽAJ

Dio 1: Rezime programa	1
1.1 Rezime programa	1
1.2 Priprema programa i uključivanje partnera.....	2
Dio 2: Programsko područje	4
2.1 Situaciona analiza.....	4
2.2 Ključni nalazi	10
Dio 3: Strategija programa	12
3.1 Obrazloženje	12
3.1.1 Obrazloženje za odabranu strategiju intervencije	12
3.1.2 Koherentnost i kompatibilnost sa politikom i projektima	13
3.2 Opis programskih prioriteta.....	14
3.3 Horizontalna i zajednička pitanja	23
Sekcija 4: Finansijski plan.....	25
Sekcija 5: Odredbe za sprovođenje	26

Sinopsis programa

Naziv programa	Program prekogranične saradnje Crna Gora - Kosovo[*]
Programsko područje	Crna Gora: Opštine Andrijevica, Bar, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolašin, Mojkovac, Petnjica, Plav, Podgorica, Rožaje i Ulcinj Kosovo: Zapadni ekonomski region, koji se sastoji od opština Peć, Istok, Klina, Junik, Dečani, Đakovica;
Opšti cilj programa	Poboljšanje standarda i kvaliteta života ljudi u programskom području kroz ekološki održiv i socijalno sveobuhvatan ekonomski razvoj regiona, uz poštovanje njenog zajedničkog kulturnog i prirodnog nasljeđa.
Tematski prioriteti programa, (kao što je navedeno u Aneksu III Regulative o Ipi II):	1. Promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije s obje strane granice 2. Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima 3. Promocija turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa 4. Tehnička podrška
Posebni ciljevi programa	Tematski prioritet 1: Promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije s obje strane granice: 1. Poboljšati pristup tržištu rada 2. Podsticati socijalno ugrožene grupe da učestvuju u društvu Tematski prioritet 2: Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima: 1. Unapređenje životnu sredinu, upravljanje otpadom i održivo korišćenje resursa 2. Smanjiti eroziju tla i promovisati očuvanje zemljišta Tematski prioritet 3: Podsticanje turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa: 1. Unaprijediti obim, kvalitet i vidljivost turizma 2. Promovisati i poboljšati kulturno i prirodno nasljeđe i vrijednosti Tehnička podrška Obezbijediti djelotvorno, efikasno, transparentno i blagovremeno sprovođenje programa i podizanje svijesti.
Sredstva opredijeljena za period 2014-2020.	8.400.000,00 EUR
Način sprovođenja	Indirektno upravljanje (pod uslovom povjeravanja zadataka sprovođenja budžeta)
Ugovorno tijelo	Crna Gora: Ministarstvo finansija Centralna jedinica za finansiranje i ugovaranje (CFCU) Stanka Dragojevića 2 Tel: +382(0)20230 630
Nadležni organi u državi Korisnici Ipe II [Operativne Strukture]	Crna Gora: Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija Stanka Dragojevića 2 81000 Podgorica Tel: (+38220)224439 Fax: (+38220)224449

*

Ovaj naziv je bez prejudiciranja stavova o statusu i u skladu je sa Rezolucijom 1244/1999 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o kosovskoj Deklaraciji o nezavisnosti.

	Kosovo: Ministarstvo administracije lokalne samouprave Bivša zgrada Rilinda Sprat:11,12 i 13, Priština Tel: (+38138)213010 Fax: (+38138)213904
Zajednički tehnički sekretarijat/Antena	Zajednički tehnički sekretarijat će se nalaziti u Podgorici, Crna Gora. Antena kancelarija će se nalaziti u Prištini, Kosovo.

Dio 1: Rezime programa

Program za prekograničnu saradnju između Crne Gore i Kosova biće realizovan u sklopu Instrumenta za pretpristupnu podršku (IPA II). IPA II podržava prekograničnu saradnju sa ciljem promovisanja dobrosusjedskih odnosa, unapređujući integraciju unije i promovišući društveno-ekonomski razvoj.

Zakonske odredbe za njegovo sprovođenje utvrđene su sledećim propisima:

- Regulativa Evropskog parlamenta i Savjeta (EU) br. 231/2014 od 11. marta 2014. godine o uspostavljanju Instrumenta za pretpristupnu podršku (IPAI)
- Regulativa Evropskog parlamenta i Savjeta (EU) br. 236/2014 od 11. marta 2014. godine o opštim pravilima i procedurama za sprovođenje instrumenata Unije za finansiranje eksternih akcija
- Sprovedbena odluka komisije EU br. 447/2014 od 2. maja 2014. godine o posebnim pravilima za sprovođenje Regulative o Ipi II.

Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore i Ministarstvo administracije lokalne samouprave na Kosovu osmislili su i izradili dokument uz podršku projekta za jačanje institucija u prekograničnoj saradnji (CBIB+), u skladu s odredbama iz okvira za Ipu II.

1.1 Rezime programa

Ključni nalazi

Dokument pokriva širok spektar tema koje su analizirane i za koje se smatra da su značajne za budući razvoj programskog područja, počev od regionalne privrede, nezaposlenosti, poljoprivrede, turizma, obrazovanja, zdravstva, kulture i prirode, civilnog društva, infrastrukture, pravnog okvira i životne sredine. Ove teme su detaljno proučene pomoću metodologije analize PESTLE (političke, ekonomske, socijalne, tehnološke, pravne i ekološke analize), na osnovu koje su analizirani politički, ekonomski, socijalni, tehnološki, pravni i ekološki aspekti regionalnog razvoja sa prekograničnim uticajem na programsko područje. SWOT analiza je izvršena za svaki od osam potencijalnih tematskih prioriteta programa koje je utvrdila Evropska Komisija, uz identifikaciju prednosti, slabosti, mogućnosti i prijetnja svakog potencijalnog tematskog prioriteta programa. Naročito su pitanja zapošljavanja i društvene inkluzije, životne sredine i turizma bila smatrana ključnim za razvoj programskog područja.

Glavne oblasti intervencije

Kao rezultat navedenih nalaza i konsultacije sa svim zainteresovanim stranama, odabrana su tri tematska prioriteta za Program prekogranične saradnje između Crne Gore i Kosova za period 2014-2020. godine, sa sledećim posebnim ciljevima:

1. Promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije s obje strane granice:
 - Poboljšati pristup tržištu rada
 - Podsticati socijalno ugrožene grupe da učestvuju u društvu
2. Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima:
 - Unaprijediti životnu sredinu, upravljanje (tečnim i čvrstim) otpadom i održivo korišćenje resursa
 - Smanjiti eroziju tla i promovisati očuvanje zemljišta
3. Podsticanje turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa:
 - Unaprijediti obim, kvalitet i vidljivost turizma
 - Promovisati i očuvati kulturno i prirodno nasljeđe i vrijednosti

Takođe, četvrti prioritet Tehnička podrška je dodat u cilju pružanja podrške iniciranju, sprovođenju, praćenju i evaluaciji Programa prekogranične saradnje.

1.2 Priprema programa i uključivanje partnera

Sâmi proces sastavljanja programa je trajao osam mjeseci, od sredine septembra 2013. godine do sredine maja 2014. godine. Međutim, pripreme koje uključuju obje Operativne strukture su počele u junu 2013. godine i trajale do maja 2014. godine tokom kojih je programski dokument revidiran dva puta. Predstojeći dokument je rezultat bliske i intenzivne saradnje između Crne Gore i Kosova u tom periodu.

Da bi ovaj dokument bio izrađen i odobren, zainteresovane strane su često konsultovane i zamoljene da daju informacije (npr. opštinske i regionalne statistike i strategije, nacionalne i domaće statistike, politička dokumenta i strategije, donatorske publikacije i inicijative, itd.).

Pored toga, preduzete su sledeće inicijative i organizovani događaji kao dio programskog procesa:

- Osnovana je zajednička radna grupa (ZRG) koja se sastoji od zastupnika zainteresovanih strana kako iz Crne Gore, tako i sa Kosova za pripremu ovog programa prekogranične saradnje.
- Istraživanje o prekograničnoj saradnji između regionalnih aktera u ovom programskom području (opštine, udruženja sektora/NVO i MSP) je izrađeno, podijeljeno, prikupljeno, obrađeno i analizirano.
- Detaljni intervjui sa predstavnicima resornih ministarstava obavljani su u oktobru 2013. godine.
- Dvije radionice su organizovane za članove centralne Zajedničke radne grupe, 25. septembra 2013. godine u Podgorici za crnogorske članove Zajedničke radne grupe i 1. oktobra 2013. godine u Prištini za kosovske članove Zajedničke radne grupe – kako bi se informisali o cilju prekogranične saradnje, tehničkim detaljima izrade programa ovog dokumenta i o njihovim ulogama kao članovima Zajedničke radne grupe.
- Organizovana su tri sastanka Zajedničke radne grupe, prvi 18. oktobra 2013. godine u Peći kako bi se razmotrio nacrt situacione analize ovog dokumenta, drugi 15. novembra 2013. godine u Podgorici kako bi se razmotrio nacrt programske strategije ovog dokumenta i treći 25. februara 2014. godine u Podgorici kako bi se predstavio drugi nacrt dokumenta.
- Zapadno-balkanski regionalni forum je organizovan 21. i 22. novembra u Beogradu, gdje su predstavnici Kosova i Crne Gore predstavili postupak programiranja i glavne karakteristike nacrtu programskih dokumenata dostavljenih Evropskoj komisiji do 15. novembra 2013. godine.
- Javne konsultacije su održane u Crnoj Gori (30. oktobra 2013. godine) i na Kosovu (13. maja 2014. godine), a povratna informacija je uzeta u obzir tokom pripreme konačnog nacrtu dokumenta.
- Komisija je dala komentar na prvi i drugi nacrt dokumenta i prijedlog o poboljšanju pripreme konačne verzije dostavljene Komisiji 25. maja 2014. godine.

Tabela daje pregled koraka u ovom postupku programiranja.

Datum i mjesto	Aktivnost
18. septembra 2013, Kosovo	Početni sastanak
20-21. septembra 2013, Kosovo	Sastanci i intervjui u svrhu objašnjenja sa OS i resornim ministarstvima
23. septembra 2013.	Uvodni sastanak sa crnogorskom OS
25. septembra 2013.	Razvojna strategija i formulacija obuke za Operativne strukture, Zajedničku radnu grupu, Zajednički tehnički sekretarijat Crne
26. septembra 2013, Podgorica, Crna Gora	Početni sastanak
27. septembra 2013, Kosovo	Informativni sastanci na centralnom nivou
01. oktobra 2013, Kosovo	Razvojna strategija i formulacija obuke za Operativnu strukturu, Zajedničku radnu grupu, Zajednički tehnički sekretarijat
07-11. oktobra 2013, Crna Gora	Konsultativni sastanci i intervjui radi objašnjenja sa resornim ministarstvima i OS
18. oktobra 2013, Kosovo	Prvi sastanak Zajedničke radne grupe
30. oktobra 2013, Bijelo Polje, Crna Gora	Javne konsultacije sa zainteresovanim stranama za program prekogranične saradnje
05-06 novembra 2013, Kosovo	Konsultativni sastanci sa OS
15. novembra 2013. Podgorica, Crna Gora	Drugi sastanak Zajedničke radne grupe o Programskoj strategiji
15. novembra 2013.	Dostavljanje prvog nacrtu programskog dokumenta Komisiji
21-22. novembra 2013. Beograd	Regionalni konsultativni forum za prekograničnu saradnju
23. januara 2014.	Tehnički sastanak o postupku programiranja

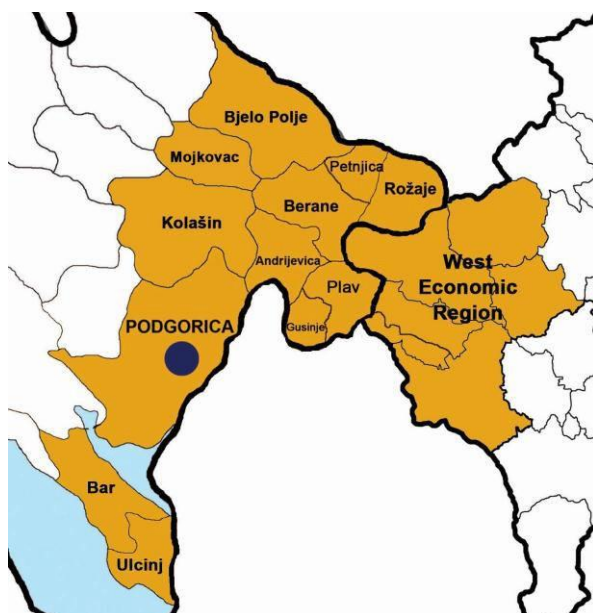

Kosovo	
7. februara 2014.	Dostavljanje druge verzije nacrtu Komisiji
25. februara 2014, Podgorica, Crna Gora	Treći sastanak Zajedničke radne grupe
13. maja 2014, Peć - Kosovo	Javna konsultacija
Maj 2014.	Dostavljanje konačne verzije nacrtu Komisiji

Dio 2: Programsko područje

2.1 Situaciona analiza

Slika 1: Mapa programskog područja

Programsko područje za program prekogranične saradnje između Crne Gore i Kosova pokriva teritoriju od 8.725km² sa ukupnom populacijom od oko 706.823 stanovnika.

Ukupna dužina granice je 75,6 km. Postoje dva granična prelaza; u Kuli (na putu Rožaje – Peć), koje je takođe i carinska tačka; i u Čakoru (na putu od Murina koji povezuje opštine Plav i Peć) koji je zatvoren za saobraćaj poslednjih četrnaest godina.

U **Crnoj Gori** programsko područje pokriva 6.400km² a sastoji se od 12 opština ili ukupno 624 naselja uključujući glavni grad i 11 gradova.

U Crnoj Gori nema administrativnih regiona, a sledeće opštine su predstavljene u programskom području:

- Opštine Andrijevica, Bar, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolašin, Mojkovac, Petnjica, Plav, Podgorica, Rožaje i Ulcinj;

Na Kosovu programsko područje pokriva 2.325km² i uključuje **zapadni ekonomski region**, koji se sastoji od opština Peć, Istok, Klina, Junik, Dečani, Đakovica.

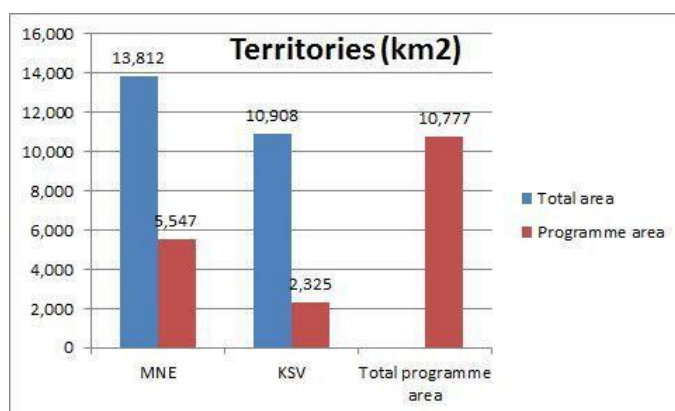
Tabela 1 – Programsko područje

Table1–The programme area

	Područje (km ²)	% ukupne teritorije
Crna Gora	13.812	100%
Programsko područje	6.400	46%

Opštine Andrijevica, Bar, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolašin, Mojkovac, Petnjica, Plav, Podgorica, Rožaje i Ulcinj	6.400	46%
Kosovo	10.908 ⁹	100%
Programsko područje	2.325	21%
Zapadni ekonomski region (opštine Peć, Istok, Klina, Junik, Dečani i Đakovica)	2.325	21%
Ukupno programsko područje	8.725	CG: 73% KOS: 27%

Teritorija programskog područja je veća u Crnoj Gori (73% programskog područja) nego na Kosovu (27% programskog područja). Šest opština su direktno na relevantnoj granici, Berane, Rožaje i Plav u Crnoj Gori i Peć, Istok i Dečani na Kosovu. Granična linija prolazi kroz visoke planinske vijence Prokletija i Hajle koju takođe nazivaju i albanskim Alpima. Mjesta graničnih prelaza nalaze se na velikim nadmorskim visinama i mogu biti teška za prelazak tokom zime.

Zapadni ekonomski region Kosova pokriva 2.325km² i graniči se sa Albanijom, Crnom Gorom i Srbijom. Peć predstavlja centar regiona koji pokriva šest opština Peć, Istok, Klina, Junik, Dečani, Đakovica. Dukađini ravnica koja se graniči sa albanskim Alpima uveliko pokriva područje. Najviši vrh je planina Đeravica (2,656 m) koja je takođe najviši vrh na Kosovu.

Prihvatljivo područje **Crne Gore** pokriva sjeveroistočni dio zemlje, planinsko područje se graniči sa Kosovom, Srbijom i glavnim gradom Podgoricom. Planinski vrhovi dostižu do 2.500 metara, a teritorija je ispresijecana rijekama, kao što su Lim, Morača i Tara koje formiraju kanjone i doline. Regionom dominiraju Prokletije na istoku i planina Hajla koja se graniči s Albanijom i Kosovom. Drugi planinski vijenac Bjelasica formira centar u sjevernom dijelu programskog područja. Podgorica se nalazi u centralnom dijelu Crne Gore, gdje je uglavnom koncentrisano stanovništvo i ekonomske aktivnosti. Južni dio Podgorice je među rijetkim oblastima u zemlji gdje je moguća intenzivna poljoprivreda, a prijavljeno je da ima najveći vinograd u jednom komadu u Evropi. Opština se prostire do sjeverne obale Skadarskog jezera, najvećeg jezera na Balkanu.

Prihvatljivo područje takođe pokriva dvije primorske opštine Bar i Ulcinj. Opština Bar, sa svojom lučkom infrastrukturom predstavlja važnu ulaznu i izlaznu tačku za velike količine robe, ne samo za Crnu Goru već i za njene susjedne zemlje. Stoga se manje oslanja na turizam u odnosu na ostale primorske opštine. Iako se sjeveroistočna oblast Crne Gore nalazi direktno na granici sa Kosovom, primorska oblast ima paradoksalno bolji pristup Kosovu preko novog autoputa u sjeverozapadnoj Albaniji.

⁹Izvor: KAS (2013). Kosovo u kratkim crtama. Dostupno na: <http://esk.rks-gov.net/eng/>

Situacija u programskom području bi se mogla sažeti na sledeći način:

Privreda

U **Crnoj Gori**, kako bi se smanjila neslaganja u privrednom i društvenom razvoju širom regiona, sjeverni region je prioritet za sve nacionalne razvojne strategije. Regionalni privredni razvojni planovi se zasnivaju na zaštiti i očuvanju prirodnih i ekoloških resursa regiona i na visokom prioritetu koji je posvećen održivoj poljoprivredi i preradi hrane, turizmu, održivom šumarstvu i stvaranju svih vrsta „zelenih radnih mjesta“ u ekološki prihvatljivim sektorima.

Na **Kosovu** su definisani isti prioriteti za programsku privrednu regiju, poboljšanje efikasnosti poljoprivrede i šumarstva i razvoj dodatnih izvora prihoda od očuvanja prirodnih resursa i turizma. Rudarstvo je drugi privredni potencijal u području koje je poznato po najbogatijim mineralnim resursima na Kosovu (minerali lignita i boksita u opštinama Istok i Klina).

Nezaposlenost

Nezaposlenost u programskom području je visoka po međunarodnim standardima. Smanjenje privredne aktivnosti praćeno je značajnim smanjenjem potražnje za radnom snagom. Moglo bi se reći da će tržište rada tek da apsorbuje promjene u sistemu vezane za tranziciju ka privrednom tržištu. Stopa nezaposlenosti mogla bi se takođe povezati sa neadekvatnim kvalifikacijama i obrazovanjem radno sposobne populacije.

Tranzicija od starog socijalističkog sistema ka tržišnoj privredi dovela je do negativnih trendova u pogledu jednakih prava za sve, uključujući i pravo na zaposlenje, pravo na razvoj i druga osnovna ljudska prava. Društveno raslojavanje izazvalo je pojavu takozvane klase „gubitnika iz tranzicije“. Neki od problema društvene nejednakosti, međutim, imaju dublje i sistemske korijene. Takvi su, na primjer, problemi vezani za rodnu neravnopravnost i društvenu isključenost Roma, nedavno povećani pojavom izbjeglica i raseljenih lica. Sa stanovišta kapitala, izbjeglice i raseljena lica su posebno ugrožene kategorije, čija je teška ekonomska situacija često povezana sa pitanjima društvene marginalizacije.

Zvanična stopa nezaposlenosti u Crnoj Gori u junu 2013. godine iznosila je 13,23% u programskom području isključujući Bar i Ulcinj gdje je stopa nezaposlenosti bila 16,24%. Stopa nezaposlenosti posebno ugroženih grupa, kao što su interno raseljena lica, izbjeglice i Romi je veća 10-20% od prosječnih 10. Stopa nezaposlenosti na Kosovu je 30,9%. Visok udio nezaposlenosti žena (na Kosovu 40%) i mladih (55,3% starosne grupe 15-23 na Kosovu) je opšta karakteristika. Nezaposlenost je jedan od glavnih razloga interne migracije i emigracije iz tog područja, koja negativno utiče na rast populacije i strukturu programskog područja. Ukupna populacija u području se smanjuje i emigracija je visoka i u Crnoj Gori i na Kosovu, naročito iz ruralnih i manje razvijenih područja gdje je stopa nezaposlenosti visoka.

Problem sa nezaposlenošću je tako evidentan da su svi zainteresovani istakli da se mora rešavati kroz program prekogranične saradnje, uključujući aktivnosti koje će doprinijeti poboljšanju i razvoju stručnog obrazovanja i podršci programa za samozapošljavanje. Posebnu pažnju trebalo bi pokloniti društvenoj integraciji marginalizovanih grupa.

Tablela 1: Broj nezaposlenih osoba

	Nezaposleni
Crna Gora ¹¹	30.372

¹⁰Crnogorska strategija održivog razvoja

¹¹Izvor: Agencija za zapošljavanje, jun 2013.

Programsko područje	20.022
Kosovo¹²	226.634
Programsko područje	42.703
Zapadni ekonomski region	42.703
Ukupno programsko područje	62.725

Poljoprivreda

Poljoprivreda je važan privredni sektor u programskom području, s obzirom na činjenicu da većina stanovništva živi u ruralnim područjima, a njihovi glavni prihodi dolaze od poljoprivrednih djelatnosti. Kosovo ima preko 60% ruralnog stanovništva. U Crnoj Gori, sa izuzetkom Podgorice, udio ruralnog stanovništva je takođe oko 60%. Poljoprivreda čini 19% bruto domaćeg proizvoda na Kosovu i oko 11% bruto domaćeg proizvoda u Crnoj Gori.

Zbog klimatske raznolikosti, poljoprivreda u programskom području se razlikuje među regionima. Poljoprivredni sistemi u sjevernom regionu Crne Gore i u programskom području na Kosovu imaju relativno slične karakteristike.

Turizam

Uprkos neravnomjernoj distribuciji protoka turista, turizam se smatra ekonomskom prilikom za cijelo programsko područje. Očigledna sinergija, koju potencijalno može da podrži program prekogranične saradnje, može da se uspostavi između sjevernog regiona u Crnoj Gori i programskog područja na Kosovu. Oni imaju slične karakteristike u pogledu životne sredine, divlje prirode i planina. Ovi granični regioni u Crnoj Gori i na Kosovu takođe dijele isti lokalitet zaleđa. Pojedine zajedničke turističke inicijative i paketi malih razmjera, na primjer pješačke i biciklističke staze, su već pokrenute, ali još mnogo inicijativa je potrebno turizmu da bi mogao stvarno da napreduje, a integrisani turistički razvojni pristup podržan neophodnim finansijskim sredstvima još uvijek nedostaje.

Tabela 2: Turizam
Table2: Tourism

	Posjetioci 2011.
Crna Gora¹³	1.373.54
Programsko područje	350.987
Kosovo¹⁴	7.907
Programsko područje	
Zapadni ekonomski region	7.907
Ukupno programsko područje	358.894

Obrazovanje

Obrazovnim sistemima u Crnoj Gori i na Kosovu upravlja se na centralnom nivou. Unapređenje obrazovnog sistema i školske infrastrukture je glavni prioritet za obje vlade.

¹²Kosovska agencija za statistiku: Podaci o tržištu rada po opštinama 2011: Konačni rezultati popisa stanovništva 2011.

¹³Izvor: Monstat – Statistički godišnjak Crne Gore 2012. (podaci za 2011)

¹⁴Izvor: Kosovska agencija za statistiku (2012) Serija 3. Ekonomska statistika: Hotelska Statistika 4. kvartal 2011.

Glavni problemi u oblasti obrazovanja u Crnoj Gori su sljedeći: školska infrastruktura mora da se unaprijedi; Romi i marginalizovane grupe bi trebalo bolje integrisati u obrazovni sistem; ne postoji dovoljna inkluzija djece sa posebnim potrebama; postojeći nastavni programi ne pripremaju mlade za tržišnu privredu i preduzetništvo, a prisutan je i nedostatak finansijskih sredstava za naučno istraživanje i razvoj. Na Kosovu, broj obrazovnih indikatora se pogoršao tokom poslednje decenije, što je izazvano zatvaranjem škola, nedostatkom kvalifikovanog nastavnog osoblja, dotrajalošću školske infrastrukture i nedostatkom finansijskih sredstava. S jedne strane, pohađanje škole u ruralnim područjima je slabo zbog dugog putovanja i siromaštva, dok su s druge strane učionice u glavnim gradskim područjima prenatrpane.

Tabela 3: Osnovno i srednje obrazovanje

Table3: Primary and Secondary Education	Osnovno obrazovanje Primary education		Srednje obrazovanje	
	students	schools	učenici	škole
Crna Gora¹⁵	68.035	163	31.888	50
Programsko područje	42.944	96	19.879	28
Kosovo¹⁶	294.419	1.029	109.516	142
Programsko područje	51.855	174	19.483	27
Zapadni ekonomski region	51.855	174	19.483	27
Ukupno programsko područje	94.799	270	39.362	55

Zdravstvo

Zdravstveni sistemi su relativno slični u Crnoj Gori i na Kosovu, ali različita demografija, sa veoma mladom populacijom na Kosovu u odnosu na stariju populaciju u Crnoj Gori, utiče drugačije na javno zdravlje.

U Nacionalnoj strategiji održivog razvoja Crne Gore izražava se žaljenje zbog činjenice da je „sistem zdravstvene zaštite u velikoj mjeri usmjeren ka pružanju usluga liječenja“ i stoga se smatra da su programi zdravstvene prevencije i promocije prioritet. Zdravstveni sektor na Kosovu je slabo i neravnomjerno razvijen, a nedostatak pravnog okvira za zdravstveno osiguranje još uvijek otežava njegov razvoj.

Tabela 4: Zdravstvene usluge

Ukupan broj zdravstvenih radnika

Table4: Health services	Total health workers
Crna Gora¹⁷	5.138
Programsko područje	3.463
Kosovo¹⁸	4.453
Programsko područje	1.056
Zapadni ekonomski region	1.056
Ukupno programsko područje	4.519

¹⁵Izvor: Ministarstvo prosvjete, školska godina 2012/2013.

¹⁶Kosovska agencija za statistiku: Obrazovna statistika 2011-2012.

¹⁷Izvor: Zdravstveni statistički godišnjak 2010, Institut za javno zdravlje

¹⁸Izvor: Kosovski nacionalni institut za javno zdravlje: Zdravstveno stanje stanovništva Kosova 2010.

Kultura i priroda

U programskom području postoji nekoliko različitih vjerskih ubjeđenja, tradicija i kultura. Područje je etnička mješavina zajednica (Crnogorci, Albanci, Srbi, Bošnjaci) koji su tradicionalno usko povezani. Ponekad postoje jake veze između stanovništva sa obje strane granice koje su ukorijenjene u zajedničkom jeziku i zajedničkom dijeljenju ličnih, kulturnih, komercijalnih i političkih ubjeđenja i odnosa kroz istoriju. Ovo kulturno nasljeđe i regionalni identitet u cjelini predstavljaju važan faktor za turistički razvoj programskog područja. Prekogranična saradnja može da igra značajnu ulogu u zaštiti i promociji ovog nasljeđa. Programsko područje karakterišu bogati prirodni resursi, netaknuta priroda i planinski predjeli. Nedostatak razvoja pomogao je programskom području da zadrži gotovo netaknutu prirodnu ljepotu. Glavne prirodne karakteristike u programskom području Crne Gore su tri nacionalna parka, vodeni resursi i brojni planinski vrhovi, od kojih su mnogi iznad 2.000 metara visine. Prirodni resursi u zapadnom ekonomskom regionu Kosova uključuju nacionalni park Prokletije, regionalni park kanjona Miruša i ostale lokacije duž dolina regiona, koji imaju veliki potencijal za razvoj zimskog i ljetnjeg turizma. Region ima potencijal za ponudu raznih sportova i rekreativnih aktivnosti, zdravstvenih i usluga liječenja, kao i za razvoj eko i agro-turizma¹⁹.

Civilno društvo

Podsticanje regionalne mreže OCD (Organizacija civilnog društva) – uključujući sportske, omladinske i kulturne organizacije – može da doprinese održavanju i jačanju veza između zajednica sa obje strane granice u ovom multietničkom programskom području.

Infrastruktura

Loša infrastruktura je glavna prepreka privrednom i društvenom razvoju programskog područja. Održivi razvoj i unapređenje saobraćajne i javne infrastrukture mogli bi da doprinesu održivom privrednom rastu i opštem porastu bogatstva u programskom području. Održivost može biti postignuta kroz povećanu upotrebu obnovljivih izvora energije i integrisanog pristupa ka unapređenju saobraćaja, uključujući vidove javnog i privatnog transporta koji ne zagađuju, što zahtijeva angažovanje aktera iz svih sektora i na svim nivoima.

Pravni okvir

U Crnoj Gori i na Kosovu ne postoji konkretan zakon na snazi, niti bilo koji bilateralni sporazum, koji bi na neki način negativno uticao na prekograničnu saradnju naročito u programskim područjima, drugačije od onoga kako utiče na ostala područja. Naravno, pravni okvir obje države korisnice Ipe II reguliše, zabranjuje, sprečava, toleriše ili stimuliše – specifične pojave ili kretanja, kao na primjer mjere koje se odnose na krijumčarenje, sigurnost granice ili trgovinu ljudima. To je ono što pravni okviri po definiciji predstavljaju i konkretno se ne primjenjuju na programsko područje.

Životna sredina

Sa ukupnim razvojem programskog područja koji se uveliko oslanja na prirodne resurse, zaštita životne sredine i očuvanje ovih resursa je od ključnog značaja za održivi razvoj programskog područja. Odgovarajuće visokokvalitetno vodosnabdijevanje neophodno je za korišćenje od strane lokalnih zajednica i eko sistema. Očuvanje energije i upotreba obnovljivih goriva je alternativa neobnovljivim izvorima za proizvodnju električne energije. Kvalitet vazduha može se očuvati ograničavanjem ili eliminacijom ispuštanja štetnih hemikalija u vazduh i smanjenjem izvora zagađenja vazduha. Lokalne zajednice moraju da podrže integrativne pristupe za upravljanje, zaštitu i unapređenje populacije

¹⁹Regionalna turistička strategija za zapadni region Kosova, RDA, 2013

divljih životinja i staništa prikladnih njihovom području. Šume su takođe obnovljivi izvori najrazličitijih proizvoda, obezbjeđujući zaštitni omotač za tlo, vodu i atmosferu. U zdravom ekosistemu, politika i programi moraju da balansiraju potrebe privrede i očuvanja. Praksu korišćenju zemljišta i preduzeća koja čuvaju ekosisteme i unapređuju lokalnu privredu trebalo bi razviti. Unaprijeđeno upravljanje otpadom, kontrola zagađenja, efikasna upotreba energetske resursa i unaprijeđeno upravljanje zemljištem su među ključnim prioritetima kojima će se baviti vladini i lokalni razvojni planovi. Održiva proizvodnja obnovljive energije, posebno u sektoru transporta, grijanja i hlađenja, je važno pitanje za programsko područje, a u skladu je sa ciljevima EU „Energetsko-klimatski paket“ do 2020. U cijelom programskom području, uslovi su pogodni za proizvodnju obnovljive energije (proizvodnja hidroenergije, ali i solarne energije, biomase i energije vjetra), koja je još uvijek u ranoj fazi razvoja.

2.2 Ključni nalazi

Glavni nalazi koji proizilaze iz situacione analize koja je obavljena u prethodnom poglavlju mogu se sažeti na sledeći način:

- **Regionalne razlike** u pogledu privrednog i društvenog razvoja, ne samo između Crne Gore i Kosova već i u okviru njihovih regiona, predstavljaju karakteristiku programskog područja.
- U pogledu **razvoja privatnog sektora** postoji jasna sinergija koju je potrebno razviti i podržati programom prekogranične saradnje. Preduzetničku tradiciju identifikovanu u programskom području, zajedno sa istorijom prekogranične trgovine, trebalo bi iskoristiti. Izazov će biti kako prevazići kulturu kratkog perioda investiranja, favorizujući kratkoročne trgovinske mogućnosti više od dugoročnih investicionih ulaganja.
- **Nezaposlenost** je glavni privredni i društveni problem širom programskog područja. Otvaranje novih radnih mjesta i poboljšanje karakteristika nezaposlenosti (naročito smanjenje rodne neravnopravnosti, podsticanje zapošljavanja mladih i osoba sa invaliditetom) su među ključnim izazovima održivog razvoja. Zapošljavanje i ulazak mladih na tržište rada u programskom području mora da se poboljša. Takođe, neslaganje u traženim i dostupnim kvalifikacijama radne snage mora da se smanji. Odgovarajuće mjere prekvalifikacije, uz priznavanje prethodnog obrazovanja, mogu da poboljšaju odnos između ponude i potražnje radne snage i da smanje strukturnu nezaposlenost. Takođe, veoma važna oblast intervencije će biti razvoj programa za zapošljavanje za integraciju društveno marginalizovanih grupa.
- Jasna poljoprivredna politika, bolje upravljanje zemljištem, poboljšani plan navodnjavanja i infrastruktura i uvođenje moderne agro-prerađivačke industrije, ostaju ključni izazovi i preduslovi za efikasan **razvoj poljoprivrede** u programskom području. Jedan od glavnih izazova u ovoj tematskoj oblasti će biti kontinuirana migracija iz ruralnih u urbana područja, što može ugroziti razvoj ruralne privrede u programskom području. Kako na centralnom tako i na lokalnom nivou, razvojni poljoprivredni planovi su često povezani sa turizmom. Njihovi glavni razvojni prioriteti mogu lako biti podržani prekograničnim inicijativama.
- Značaj **turizma** u privredi Crne Gore i Kosova značajno varira – udio turizma u bruto domaćem proizvodu može biti preko 30% u Crnoj Gori dok je na Kosovu još uvijek zanemarljiv. Ipak, turizam je sektor potencijalnog rasta za prekogranično područje, zahvaljujući bogatim prirodnim resursima, netaknutoj prirodi i planinskim predjelima, tradicionalnom folkloru i prisustvu vrijednih kulturnih i istorijskih lokaliteta. Razvoj turizma može da poveća životni standard i doprinos lokalnom/regionalnom razvoju, zadržavajući ljude u selima i ublažavajući problem „starenja“ sela kroz razvoj poljoprivrede i oblika turizma koji su povezani sa selom i poljoprivredom – agroturizam, ekoturizam i seoski turizam. Razvoj ove vrste aktivnog prirodnog turizma u objedinjenim paketima (kao što su planinarenje, rafting, pješaćenje, biciklizam) predstavlja priliku za intervenciju u geografskom području.

- Poboljšanje **obrazovnog sistema** i školske infrastrukture glavni je prioritet za programsko područje. Program prekogranične saradnje će imati ograničenu ulogu u rešavanju ovog problema, ali bi mogao da podrži razmjene između škola i centara za stručno usavršavanje u pograničnim područjima. Postojanje visokoškolskih ustanova i istraživačkih centara sa obje strane programskog područja je važan faktor ne samo za uspostavljanje akademske saradnje, već i za pokretanje prekograničnih istraživačkih programa u sektorima kao što su poljoprivreda ili turizam. Poznato je da nastavni program stručnog usavršavanja nije u skladu sa zahtjevima tržišta rada, ali postoji izvjesna mogućnost da na bolji način služi tržištu rada kroz nadogradnju i modernizaciju ponude usluga stručnog obrazovanja i usavršavanja u programskom području.
- Kampanje **zdravstvene** prevencije i zdravstvenog obrazovanja su potencijalne aktivnosti koje treba obuhvatiti u okviru programa prekogranične saradnje.
- **Kulturno i prirodno nasljeđe** je potencijalno veoma važan faktor za turistički razvoj programskog područja, sa nacionalnim parkovima sa obje strane granice. Povezivanje promocije kulturnog i prirodnog nasljeđa sa turizmom može da obezbijedi razne mogućnosti za razvoj i za inicijative prekogranične saradnje. Jedan od glavnih izazova biće prevazilaženje nedostatka iskustva u organizovanju zajedničkih kulturnih aktivnosti između zajednica preko granice. Potencijalna područja intervencije će svakako uključiti razvoj i jačanje lokalnih institucionalnih kapaciteta koji su povezani sa kulturnim i tradicionalnim vrijednostima i očuvanjem znamenitosti kulturnog nasljeđa.
- Lokalna mreža **organizacija zajednice**, kako u Crnoj Gori tako i na Kosovu, raznovrsna je i bogata, a neke od njih, kao što su udruženja planinara, organizacije za zaštitu životne sredine, očuvanje kulturnog nasljeđa itd. mogu da imaju važnu ulogu u razvoju turizma.
- Cijelo programsko područje je ograničeno ekološkim resursima i biodiverzitetom. Zaštita i očuvanje **životne sredine** je stoga ključ za održivi razvoj ovog područja. Životna sredina u programskom području je pod pritiskom spleta činilaca: loše upravljanje vodosnabdijevanjem i kanalizacijom, nekontrolisano odlaganje otpada, neuređena urbanizacija i, u nekim područjima, industrijsko zagađenje; postoji opasnost od krčenja šuma zbog nekontrolisane sječe; postoji lokalna opasnost od zagađenja rijeka i jezera zbog nelegalnih deponija i lošeg upravljanja industrijskim i gradskim otpadom; intenzivna upotreba pesticida nanosi štetu poljoprivredi; fauna u i oko jezera i rijeka trpi posljedice prekomjernog izlova i krivolova. Svi ovi izazovi istovremeno predstavljaju oblasti potencijalne intervencije, koju bi trebalo da prati povećanje svijesti javnosti o mjerama zaštite životne sredine.

Dio 3: Strategija programa

3.1 Obrazloženje

3.1.1 Obrazloženje za odabranu strategiju intervencije

Potrebe i izazovi programskog područja kako je identifikovano u situacionoj analizi (uključujući PESTLE i SWOT analize) zahtijevaju integrisani pristup koji će omogućiti poboljšanje relativno slabe društveno-ekonomske situacije u regionu, sa visokom stopom **nezaposlenosti**, naročito među mladima i drugim **osjetljivim grupama**. Ovo poboljšanje može najbolje da se realizuje korišćenjem prednosti i mogućnosti crnogorsko-kosovskog programskog područja, koje je bogato **prirodnim resursima i kulturnim nasljedom**, pružajući mogućnosti za šumarstvo, poljoprivredu i rudarstvo, ako se obavlja na održiv način. Ljepota područja pruža dobru osnovu za turizam, pod uslovom da može iskoristiti ova kulturna i prirodna dobra i da se stoga razvija na održiv način, uz očuvanje **životne sredine**.

Prema tome, opšti cilj prekogranične saradnje između Crne Gore i Kosova se može sažeti na sledeći način:

Opšti cilj programa:

„Poboljšati standard i kvalitet života ljudi u programskom području kroz ekološki održiv i društveno inkluzivan privredni razvoj regiona, uz poštovanje njegove zajedničke kulturne i prirodne baštine.“

Da bi se postiglo da ovaj opšti cilj bude u potpunosti podržan situacionom analizom i u skladu s ishodom istraživanja koje je sprovedeno među regionalnim akterima – određena su sledeća tri tematska prioriteta:

Tematski prioritet 1:

Promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i društvene inkluzije

Obrazloženje: Osnova individualnog bogatstva je prihod, a glavni izvor prihoda je posao. Trenutna nezaposlenost, a samim tim i emigracija je visoka. Da bi se preokrenuo obrazac migracije, trebalo bi poboljšati ekonomsku situaciju, naročito za mlade. Mogućnost kreiranja atraktivnih oblika (samo-) zapošljavanja u regionu je ključni faktor za mlade i mlade porodice da grade budućnost u regionu, koji će zauzvrat omogućiti da regionalna privreda postane produktivnija i da se još razvija. Ovo ukazuje na potrebu za inkluzivnim privrednim razvojem, sa mogućnostima ne samo za zdrave, talentovane i imućne, već i za najosjetljivije grupe u društvu.

Tematski prioritet 2:

Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima,

Obrazloženje: Programsko područje je bogato prirodnim ljepotama, ali se istovremeno suočava sa nekim ozbiljnim problemima (kao što su erozija ili zagađenje) kojima bi se trebalo hitno pozabaviti ako želimo da priroda i dalje bude važan faktor i mogućnost za održivi privredni razvoj regiona. U suštini, to nije samo presudno za razvoj poljoprivrednog sektora i sektora šumarstva, već i za dobrobit stanovništva u cjelini. Štaviše, postaje ključni činilac uspjeha za sledeći tematski prioritet:

Tematski prioritet 3:

Podsticanje turizma, kulturnog i prirodnog nasljeđa

Obrazloženje: Turizam je još uvijek relativno nerazvijen, naročito u graničnom predjelu, i nudi veliki potencijal za iskorišćavanje bogatog kulturnog i prirodnog nasljeđa u regionu, naravno, pod uslovom da je okruženje čisto. Ako ljudi to shvate, onda razvoj turizma zauzvrat može biti pokretačka snaga za razvoj čistije i održivije životne sredine, istovremeno nudeći mogućnost za zapošljavanje i izvor prihoda ruralnoj zajednici. Uglavnom netaknuto prirodno nasljeđe u programskom području, koje uključuje nacionalne parkove, vodne resurse, brojne planinske vrhove i ostale lokacije duž dolina i rijeka regiona, zajedno sa očuvanim kulturnim nasljedom, ima veliki potencijal za razvoj zimskog i ljetnjeg turizma, raznih sportova i rekreativnih aktivnosti, zdravstvenih i usluga liječenja, kao i za razvoj eko i agro turizma.

Tematski prioritet 4: Tehnička podrška

Pored tri navedena tematska prioriteta, ovaj program prekogranične saradnje uključuje i četvrti, **prioritet tehničke podrške** koji, između ostalog, teži jačanju administrativnog kapaciteta vlasti i korisnika koji sprovode program prekogranične saradnje. Ovaj prioritet će obuhvatiti pripreme, upravljanje, praćenje, evaluaciju, informacije i kontrolne aktivnosti koje su vezane za sprovođenje programa.

3.1.2 Koherentnost i kompatibilnost sa politikom i projektima

Aneks 5 daje detaljan pregled koji ilustruje koherentnost i kompatibilnost tri odabrana tematska prioriteta sa politikom i donatorskim dokumentima i inicijativama. U tom cilju relevantni dokumenti i inicijative vezane za politiku i umiješanost donatora navedeni su za svaki tematski prioritet i za državu korisnicu Ipe II.

Izbor Tematskog prioriteta 1:

Promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i društvene inkluzije opravdano je visokom stopom nezaposlenosti i emigracijom iz regiona, što ometa privredni razvoj regiona. Razvojna strategija privatnog sektora na Kosovu za period 2013-2017. godine, koju je izradilo Ministarstvo trgovine i industrije, naglašava potrebu za održivim privrednim razvojem Kosova i određuje privatne investicije i dalji razvoj preduzetništva kao glavne pokretače privrednog rasta. Istovremeno, crnogorska Strategija za razvoj zapošljavanja i ljudskih resursa za period 2012-2015. godine teži da stvori bolje uslove za otvaranje novih radnih mjesta i investicija u ljudski kapital kako bi se postigao veći nivo zaposlenosti i poboljšala privredna konkurentnost, dok crnogorska Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća za period 2011-2015. godine teži da postigne povoljniji poslovni ambijent koji bi se pozitivno odrazio na jačanje konkurentnosti MSP, inovacije i izvoz, kao i da dovede do povećanja zaposlenosti i ravnomjernog regionalnog razvoja. Evropska komisija, preko Evropske kancelarije na Kosovu, u svom „Godišnjem programu za Kosovo 2013“ formulisala je inicijativu za „Obrazovanje i zapošljavanje“, konkretno namijenjenu mladima i dugoročno nezaposlenim ljudima, naglašavajući potrebu za društvenom inkluzijom svih grupa u društvu. Međunarodne organizacije su podržale razvoj privredne politike i ljudskih resursa Crne Gore kroz brojne projekte. U EU i regionalnom kontekstu – ovaj tematski prioritet je u skladu sa Strategijom za jugoistočnu Evropu do 2020. (SEE 2020), strategijom regionalnog rasta i razvoja koja ima za cilj da se bavi izazovom nezaposlenosti kao glavnim društvenim izazovom sa kojim se suočavaju ove zemlje na koordinisan način. Strategija predviđa jasne ciljeve, pokazatelje i političke mjere kako bi se vodila saradnja u skladu sa prioritetima država korisnica Ipe II. Strategija počiva na pet stubova (integrisani, pametni, održivi, inkluzivni rast i dobro upravljanje), od kojih svi daju važan doprinos u podsticanju privrede da stvori nova radna mjesta, istovremeno obezbjeđujući da prava kombinacija vještina bude na raspolaganju za tu vrstu poslova.

Tematski prioritet 2: Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima je opravdan neospornom činjenicom da degradacija životne sredine negativno utiče na kvalitet života i ograničava razvoj održive privrede u regionu. Strategija i akcioni plan za biodiverzitet Kosova za period 2011-2020. godine, koju je pripremila Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, definiše sledeće strateške ciljeve: razvoj pravnog i institucionalnog okvira u skladu sa standardima EU i njegovo efikasno sprovođenje, očuvanje, zaštita i unapređenje biljnih i životinjskih vrsta; integrisana zaštita prirode kroz saradnju

sa drugim sektorima, održivi razvoj biodiverziteta i jednaka raspodjela dobiti i promocija efikasnog obrazovanja i komunikacije za biodiverzitet. Pravci razvoja Crne Gore za period 2013-2016. godine, dokument koji je izradilo Ministarstvo finansija, definiše politiku zaštite životne sredine kao preduslov za očuvanje zdrave životne sredine i zdravlja ljudi, održivog turizma, poljoprivrede, šumarstva, ruralnog razvoja, saobraćaja i energetike kao sektore prioritetnog razvoja u ekološkoj državi Crnoj Gori. Izbor ovog tematskog prioriteta je u skladu sa ciljevima klimatske politike EU. Usklađivanje sa standardima EU u sektoru životne sredine i klimatskih promjena doprinosi jačanju administrativnih kapaciteta i ubrzanju integraciji Crne Gore i približavanju Kosova ekonomskoj i političkoj zajednici EU. Stoga, ne iznenađuje činjenica da su EU i ostali međunarodni donatori bili naročito aktivni na polju zaštite životne sredine i finansirali niz projekata za obje države korisnice Ipe II (lista data u Aneksu 5, nije iscrpna).

Tematski prioritet 3: Podsticanje turizma, kulturnog i prirodnog naslijeđa je odabran, jer je turizam prepoznat kao potencijalni sektor rasta u ovom regionu, sa svojim kulturnim i prirodnim naslijeđem. Turizam zahtijeva čistu životnu sredinu i pruža mogućnosti za otvaranje novih radnih mjesta, tako da ovaj tematski prioritet jasno upotpunjuje druga dva tematska prioriteta. Uspješan razvoj turizma bi mogao da obezbijedi zapošljavanje i prihod za znatan dio stanovništva. Razvojna strategija turizma Crne Gore do 2020. godine definiše 5 operativnih ciljeva: stvaranje infrastrukture vezane za turizam i prateće infrastrukture; stvaranje jedinstvene prodajne ponude; razvoj principa turističke destinacije tokom cijele godine; razvoj odgovarajućeg institucionalnog i pravnog okvira kao osnove za stvaranje uspješnog i održivog razvoja turizma i veće učešće lokalnog stanovništva u turističkoj industriji. Razvojna agencija za zapadni region na Kosovu objavila je Regionalnu strategiju turizma za zapadni region Kosova i osnovala tematsku radnu grupu za turizam koja uključuje predstavnike opština iz regiona, civilnog društva, preduzeća i institucija visokog obrazovanja. Nekoliko međunarodnih donatora je realizovalo projekte u oblasti turizma, kulturnog i prirodnog naslijeđa u programskom području sa obje strane granice.

Na osnovu ovoga, tri tematska prioriteta su koherentna i kompatibilna sa politikom Kosova i Crne Gore, kao i sa donatorskim programima i projektima. Treba napomenuti da su tematski prioriteti u potpunosti u skladu sa „Programom prekogranične saradnje između Crne Gore i Kosova u okviru Ipe za period 2011-2013. godine“, koji je takođe bio fokusiran na društveno-privredni razvoj programskog područja, a sa posebnom pažnjom na turizam i životnu sredinu. Poziv za dostavljanje prijedloga za podršku privrednog, ekološkog i društvenog razvoja u odgovarajućim područjima u okviru Programa prekogranične saradnje između Crne Gore i Kosova u okviru Ipe za period 2011-2013. godine objavljen je početkom 2014. godine. Pošto je ovo bio prvi poziv za dostavljanje prijedloga, a proces evaluacije nije zaključen prilikom izrade plana programskog dokumenta, nijedna pouka se ne može izvući iz ovog procesa. Ipak, iskustvo Crne Gore i Kosova u drugim programima prekogranične saradnje ukazuje na činjenicu da je veoma važno bolje razumjeti pravni okvir Ipe i uspostaviti efikasne strukture upravljanja (NIPAK, OS, ZOP, ZUO, ZRG), kao i pokrenuti šemu dodjele bespovratnih sredstava kako bi se upoznali sa pozivima za dostavljanje prijedloga finansiranim od strane EU.

3.2 Opis programskih prioriteta

U daljem tekstu je dat tabelarni pregled programske strategije, jedna tabela koja sadrži primjere za svaki tematski prioritet i tabela za prioritet tehničke podrške.

Posebni cilj(evi)	Rezultati	Indikatori* ²⁰	Izvori verifikacije	Indikativne vrste aktivnosti
1.1.Poboljšati pristup tržištu rada	1.1.1. Veći broj ljudi traži posao, što je rezultat programskih aktivnosti 1.1.2. Veći broj nezaposlenih ljudi, uključujući studente koji su završili školu je uspješni su da nađu posao 1.1.3. Zapošljavanje studenata koji još uvijek pohađaju školu je poboljšano 1.1.4. Veći broj ljudi odlučuje da započne sopstveni biznis	1.1: Najmanje 100 nezaposlenih bi trebalo da ima korist od programa, uključujući žene, omladinu i dugoročno nezaposlene, koji su uspješni da nađu posao do 2022. god. (polazna tačka 0) 1.1.1.1. Najmanje 20% ljudi krajnjih korisnika aktivnosti, registrovanih da aktivno traže posao 1.1.2.1. Najmanje 10% dugoročno nezaposlenih krajnjih korisnika aktivnosti koji su našli posao 1.1.2.2. Najmanje 20% studenata krajnjih korisnika aktivnosti koji su završili školu i našli posao u roku godine dana od diplomiranja 1.1.3.1. Najmanje 20% studenata koji su završili pripravnički staž, a koje su zaposlila ta preduzeća. 1.1.4.1. Najmanje 15% potencijalnih preduzetnika krajnjih korisnika	Zvanična statistika Registri agencija za zapošljavanje Registri privrednih komora Praćenje/izvještaji o projektima	1. - Poboljšanje šanse diplomiranih osoba na tržištu rada kroz saradnju između institucija (stručnog) obrazovanja i privatnog sektora, npr. kroz zvanično priznati pripravnički staž - Zajedničke istraživačke i razvojne aktivnosti na tržištu rada i socijalna politika koja uključuje istraživačke i edukativne centre u programskom području - Unapređenje vještina zaposlenih i nezaposlenih ljudi kako bi poboljšali svoje šanse na tržištu rada kroz razvoj kontinuiranog (e-) učenja - Podržavanje inicijative i kampanje za samozapošljavanje - Podržavanje intenzivne radne lokalne i regionalne privredne inicijative (kao regionalna tržišta hrane) uz prekogranično dopiranje - Osnivanje informacionih centara

²⁰Svi indikatori su vremenski ograničeni do 2020.

		aktivnosti koji su pokrenuli novu poslovnu inicijativu		za zapošljavanje i karijeru za mlade • Podržavanje pripravničkog staža u preduzećima
1.2. Društvena inkluzija osjetljivih i marginalizovanih grupa je doprinijela	1.2.1. Povećano učešće društveno osjetljivih grupa u sportskom i kulturnom životu 1.2.2. Povećano učešće društveno osjetljivih grupa u obrazovanju 1.2.3. Zdravlje društveno osjetljivih grupa je poboljšano	1.2: Najmanje 20% populacije osjetljivih i marginalizovanih grupa u programskom području je imalo korist od programskih aktivnosti do 2022. godine (polazna tačka 0) 1.2.1.1. Najmanje 10 novih kulturnih i sportskih događaja uključili su društveno osjetljive grupe kao učesnike 1.2.2.1. Najmanje 100 ljudi od krajnjih korisnika aktivnosti (društveno osjetljive grupe) je upisano kao novi učenici ili studenti 1.2.3.1. Učestalost bolesti među društveno osjetljivim grupama krajnjim korisnicima aktivnosti je smanjena za 10%	Zvanična statistika Izveštaji relevantnih organa / ministarstava Praćenje/izveštaji o projektima	• Podržavanje organizovanja inicijativa regionalne kulture, muzike, sporta i događaja za osjetljive grupe uz prekogranično dopiranje • Unapređenje zdravstvenih ustanova, promovisanje pristupa zdravstvenim uslugama • Organizovanje programa razmjene mladih, na primjer kroz programe školske razmjene ili drugih NVO inicijativa • Podržavanje inicijativa posebno usmjerenih na društveno marginalizovane grupe, kao što su Romi, Aškalije i Egipćani (RAE), pacijente koji pate od socijalno stigmatizovanih bolesti, itd. Podržavanje inicijativa posebno usmjerenih na isticanje značaja ljudskih vrijednosti u prekograničnoj saradnji

				Organizovanje sajmov zapošljavanja / okruglih stolova / promotivnih događaja i pripravničkog staža za osjetljive grupe u postojećim preduzećima
--	--	--	--	---

*- Većina indikatora ima polaznu tačku „0“. Naime ograničena dostupnost statističkih informacija i resursa ne dozvoljava precizno definisanje indikatora na polaznoj tački. Imajte na umu da, gdje god postoje ciljevi, oni moraju biti uslovni jer su iznosi opredijeljenih programskih sredstava još uvijek nepoznati.

Posebni cilj(evi)	Rezultati	Indikatori	Izvori verifikacije	Indikativne vrste aktivnosti
2.1.Unaprijediti upravljanje tečnim i čvrstim otpadom i održivo korišćenje resursa	2.1.1. Zagađenje vazduha, vode i zemljišta je smanjeno	2.1: Najmanje 10% populacije u programskom području ima direktnu ili indirektnu korist, što je rezultat preduzetih aktivnosti u okviru ovog posebnog cilja do 2022.god. (polazna linija 0) 2.1.1.1. Trajno je očišćeno najmanje 10 mjesta gdje je ilegalno izbačeno smeće 2.1.1.2. Kontrola nivoa zagađenosti vazduha, vode i zemljišta u gradskim, ruralnim i industrijskim područjima je postala tehnički preciznija i redovnija 2.1.1.4. Količina recikliranog čvrstog otpada povećana je za 10% 2.1.1.5. Procenat kuća koje nijesu povezane na postojeći kanalizacioni sistem smanjen je za 10% 2.1.1.6. Najmanje 2 platforme su osnovane u cilju poboljšanja upravljanja rečnim obalama i nacionalnim parkovima	Zvanična statistika Izveštaji relevantnih organa / ministarstava Izveštaji opštinskih organa / institucija Praćenje/izveštaji o projektima	2. - Unapređenje javne kanalizacije, sistema i objekata sakupljanja i obrade čvrstog otpada - Razmjena dobre prakse između lokalnih vlasti i ekološki prijateljskih inicijativa - Promotivne kampanje i aktivnosti (npr. u školama) da se podigne javna svijest o potrebi za čistijom životnom sredinom - Zajedničko ekološko upravljanje rečnim obalama i nacionalnim parkovima - Borba protiv divljih deponija - Infrastrukturne investicije malih razmjera i nabavka opreme

Posebni cilj(evi)	Rezultati	Indikatori	Izvori verifikacije	Indikativne vrste aktivnosti
3.1. Unaprijediti obim, kvalitet i vidljivost turizma koji je povezan sa valorizacijom kulturnog i prirodnog naslijeđa i vrijednosti	3.1.1. Više ljudi postaje preduzetnik u turizmu 3.1.2. Usluge hotelijerstva su poboljšane 3.1.3. Mjesta i zgrade sa očuvanim kulturnim i prirodnim bogatstvom su obnovljene i otvorene za javnost 3.1.4. Poboljšana je ponuda usluga aktivnog turizma	3.1: Broj turista koji posjećuje programsko područje je povećan za najmanje 10% do 2022. (polazna tačka²¹): - Programsko područje Kosova – 7.907 posjetilaca - Programsko područje Crne Gore – 85.759 posjetilaca 3.1.1.1. Broj registrovanih malih poslovnih inicijativa sa funkcijom koja je povezana sa turizmom (turistički vodič, hotel, restoran, bar, taksi vozač) je povećan za najmanje 10% 3.1.2.1. Broj hotela i restorana sa međunarodno priznatim sertifikatima je povećan za 10% 3.1.2.2. Broj i dužina hotelskih rezervacija od strane međunarodnih turista je povećan za 20% 3.1.3.1. Broj unaprijeđenih kulturnih i prirodnih lokaliteta je povećan za najmanje 10% 3.1.3.2. Broj posjetilaca kulturnih i prirodnih lokaliteta je povećan za najmanje 10% 3.1.4.1. Broj planinskih koliba i kilometri razvijenih i unaprijeđenih biciklističkih i pješačkih staza povećan je za najmanje 10%	Zvanična statistika Izveštaji relevantnih organa/ministarstava Izveštaji centralnih i lokalnih turističkih organizacija Praćenje/izveštaji o projektima	- Podsticanje preduzetništva u sektoru turizma - Podrška razvoja i unapređenja (javne) turističke infrastrukture malih razmjera - Kreiranje i poboljšanje obuke za unapređenje ugostiteljskih vještina u sektoru turizma, uključujući regionalno obrazovanje i privatni sektor - Promovisanje i podsticanje uvođenja (međunarodnih) sertifikata i standarda kako bi se poboljšao stabilan kvalitet turističkih provajdera. - Promovisanje i podsticanje zajedničkih turističkih proizvoda (npr. pješačke i biciklističke ture itd.), kao i (multi-sektorski) klasteri u sektoru turizma - Poboljšanje i integrisanje (veb bazirane) mogućnosti za pronalaženje (prekograničnih) turističkih informacija i rezervacije objekata

²¹Najnoviji statistički podaci za obje države korisnice Ipe II su iz 2011. godine

				• Podrška inicijativa za očuvanje, obnavljanje i održavanje kulturnih i istorijskih lokaliteta • Podrška unapređenja, održavanja i promovisanja nacionalnih parkova i ostalih ekološki dragocenih područja • Podrška istraživanja i zaštite ugrožene i dragocene flore i faune • Podrška omladinskim inicijativama koje se odnose na očuvanje kulturnog nasljeđa i vrijednosti • Promovisanje kreativne industrije (npr. žene koje proizvode rukotvorine) • Podrška inicijativama za promovisanje, očuvanje i inovaciju kulturnog nasljeđa u programskom području • Promovisanje turističkih usluga i objekata na otvorenom
--	--	--	--	---

Tematski Prioritet 4: Tehnička podrška**Posebni cilj:**

Posebni cilj tehničke podrške je da se osigura efikasno, djelotvorno, transparentno i blagovremeno sprovođenje programa prekogranične saradnje, kao i da se podigne svijest o programu među centralnim, regionalnim i lokalnim zajednicama i uopšte među stanovništvom u odgovarajućem programskom području. Takođe podržava aktivnosti podizanja svijesti u cilju informisanja građana u obje države korisnice Ipe II. Štaviše, kako je pokazalo iskustvo u programskom ciklusu za period 2007-2013. godine, ovaj prioritet će takođe ojačati administrativni kapacitet vlasti i korisnika koji sprovode program sa ciljem da se poboljša vlasništvo i podobnost programskih i projektnih rezultata. Sredstva opredijeljena za tehničku podršku će se koristiti za podršku rada Operativnih struktura (OS) i Zajedničkog odbora za praćenje (ZOP) na obezbjeđivanju efikasnog uređenja, sprovođenja, praćenja i evaluacije programa kao i optimalno korišćenje resursa. Ovo će se postići kroz uspostavljanje i rad Zajedničkog tehničkog sekretarijata (ZTS) koji je zasnovan na teritoriji Crne Gore i antena kancelarija na Kosovu. ZTS će biti zadužen za svakodnevno upravljanje programom i izvještavaće OS i ZOP.

Predviđeni rezultati:**1. Administrativna podrška Operativnim Strukturama (OS) i Zajedničkom odboru za praćenje (ZOP) programa je povećana**

Ovaj prioritet će obezbijediti nesmetano sprovođenje programa tokom svih njegovih faza. To uključuje dostupnost finansijskih sredstava i raspoređivanje kvalifikovanog osoblja zaduženog za pomaganje operativnim strukturama i zajedničkom odboru za praćenje, kao i uspostavljanje i sprovođenje upravljanja, praćenja i kontrolnih mehanizama i procedura. Ukoliko je potrebno, takođe će doprinijeti pripremi narednog finansijskog ciklusa (2021-2027).

Indikatori rezultata:

Indikator	Jedinica	Polazna tačka	Cilj 2022.
Prosječan udio korisnika koji su zadovoljni podrškom sprovođenju programa ^{22**}	Procenat	Nema podataka	85%

2. Tehnički i administrativni kapacitet za upravljanje i sprovođenje programa je povećan

Ovaj prioritet će takođe obezbijediti mogućnosti za poboljšanje sposobnosti i vještina struktura upravljanja u okviru programa, kao i potencijalnih podnosilaca prijedloga i korisnika bespovratnih sredstava. Posebne aktivnosti izgradnje kapaciteta će biti planirane i izvedene na osnovu utvrđenih potreba u pravcu sprovođenja programa. Kao dio naučenih lekcija iz programskog ciklusa 2007-2013. godine, (i) povećano učešće članova ZOP u zadacima predviđenim pravnim okvirom Ipe II će se očekivati; (ii) sposobnost potencijalnih podnosilaca prijedloga da razviju održiva prekogranična partnerstva će biti povećana; i (iii) sposobnost korisnika bespovratnih sredstava da na zadovoljavajući način ispune obaveze iz svojih ugovora će biti ojačana.

²²Zahtijeva redovno i jednostavno istraživanje koje koristi standardni upitnik sa zatvorenim tipom pitanja.

Indikatori rezultata:

Indikator	Jedinica	Polazna tačka	Cilj 2022.
Prosječan porast broja primljenih prijedloga u svakom uzastopnom pozivu	Procenat	Nema podataka	Nema podataka*
Prosječan porast broja sažetaka projekata koji bi se kvalifikovali za dalju procjenu	Procenat	0	10%

* Imajte na umu da su u budžetskom periodu 2014-2020. godine mogući prilagođeni/strateški pozivi za podnošenje prijedloga predviđeni jasnim i/ili određenim uslovima u pogledu potencijalnih korisnika. Takođe, pozivi za podnošenje prijedloga mogu da koriste princip rotacije za izbor tematskih prioriteta (TP) i njihovih posebnih ciljeva i u tom pogledu broj prijedloga ne mora nužno da bude povećan. Iz ovih razloga, potencijalno očekivani porast broja primljenih aplikacija može se izračunati pojedinačno za svaki uzastopni poziv i na njega će uticati činilac koji bi mogao da se izračuna na osnovu: 1) Ukupnih finansijskih sredstava na raspolaganju, 2) Tematskih prioriteta, posebnih ciljeva i rezultata uključenih u poziv za dostavljanje prijedloga, 3) Minimalnih i maksimalnih dozvoljenih iznosa bespovratnih sredstava, 4) Broja podnesenih prijedloga i dozvoljenog iznosa bespovratnih sredstava po podnosiocu/su-podnosiocu/pridruženom licu i 5) bilo koje druge posebne odredbe koje utiču na razne odgovarajuće kriterijume koji se mogu primijeniti na konkretni poziv za podnošenje prijedloga.

4.1.3. Vidljivost programa i njegovih rezultata je zagarantovana.

Programi prekogranične saradnje su veoma popularni u programskim područjima zahvaljujući, između ostalog, vidljivosti aktivnosti koje su preduzete tokom programskog ciklusa 2007-2013. godine. Posmatrajući broj podnosilaca prijedloga u narednim pozivima, uočeno je da postoji povećana zainteresovanost za inicijative saradnje. Ovi uspjesi treba da se održe ili čak poboljšaju tokom sprovođenja finansijske perspektive u periodu 2014-2020. godine. Mnoštvo kanala komunikacije i javnih instrumenata trebalo bi razviti kako bi se obezbijedila redovna razmjena informacija između zainteresovanih strana u okviru programa i šire javnosti.

Indikatori rezultata:

Indikator	Jedinica	Polazna tačka	Cilj 2022.
Porast broja ljudi koji učestvuju u promotivnim događajima	Procenat	500	100%
Posjete programskoj internet stranici	Broj	0	30.000

Vrsta aktivnosti:

Lista potencijalnih aktivnosti koje su obuhvaćene sredstvima opredijeljenim za tehničku podršku, a koja nije iscrpna, uključuje:

- Uspostavljanje i funkcionisanje Zajedničkog tehničkog sekretarijata i njegove Antene.
- Organizacija događaja, sastanaka, obuka, studijskih putovanja ili posjeta u cilju razmjene iskustava kako bi se učilo na osnovu najboljih praksi drugih inicijativa teritorijalnog razvoja
- Učešće kadra u strukturama upravljanja na forumima zapadnog Balkana ili EU
- Priprema internih i/ili eksternih priručnika/knjiga
- Podrška potencijalnim podnosiocima u partnerstvu i razvoju projekta (forumi za nalaženje partnera itd.)
- Savjetovanje korisnika bespovratnih sredstava o pitanjima vezanim za sprovođenje projekta
- Praćenje sprovođenja projekta i programa, uključujući uspostavljanje sistema praćenja i povezanog izvještavanja
- Organizacija aktivnosti evaluacije, analiza, istraživanja i/ili studija postojećeg stanja
- Informacije i publicitet, uključujući pripremu, usvajanje i redovnu reviziju plana vidljivosti i

komunikacije, distribuiranje (info-dani, pouke, najbolje studije slučaja, novinski članci i izdanja), promotivni događaji i štampani članci, razvoj instrumenata komunikacije, održavanje, ažuriranje i unapređenje programske internet stranice, itd.

- Podrška radu Zajedničke radne grupe zadužene za pripremanje programskog ciklusa 2021-2026. godine

Ciljne grupe i krajnji korisnici (nije iscrpna lista):

- Programske strukture upravljanja, uključujući ugovorne organe
- Potencijalni podnosioci prijedloga
- Korisnici bespovratnih sredstava
- Krajnji korisnici projekta
- Opšta javnost

3.2 Horizontalna i zajednička pitanja

Horizontalna i zajednička pitanja imaju veoma važnu ulogu u pripremi i sprovođenju ovog programa. Naime, zbog same njihove prirode oni su po definiciji prioritet.

Zaštita i očuvanje životne sredine, prirodnih resursa i kulturnog nasljeđa su ključ za održivi razvoj programskog područja. Efikasno korišćenje energetske resursa i bolje upravljanje otpadom i zemljištem, kao i kontrola zagađenja su među ključnim prioritetima za obje vlade. Bolji kvalitet vazduha, vode i zemljišta, zajedno sa bogatim istorijsko-kulturno-umjetničkim nasljedom u pograničnom području koje je potrebno očuvati, preduslovi su za razvoj turizma. Oba područja kulturnog i ekološkog nasljeđa pripremaju privredni razvoj programskog područja. Bogat prirodni biodiverzitet, netaknut i atraktivan ambijent, raznolikost prirodnih predjela poziva na razvoj ekoturističkih vrsta „iskustava“ na otvorenom kao što je integrisani turistički paket (npr. planinarenje, splavarenje, pješačenje i biciklizam). Povoljni prirodni uslovi i resursi za raznovrsnu i održivu poljoprivredu, stvorili su specifičnu kulinarsku tradiciju gdje poljoprivredno-prehrambeni proizvodi doprinose jačanju identiteta i turističkog iskustva u regionu. Dalja valorizacija prirodnih resursa u pogledu privrednog razvoja je ključno pitanje za razvoj područja. Odsustvo mogućnosti zapošljavanja rezultiralo je emigracijom mladih i kvalifikovanih radnika, što bi se najbolje moglo riješiti otvaranjem novih radnih mjesta u oblasti poljoprivrede, proizvodnje eko hrane i drugih sličnih proizvoda i turizma. Izrada programa zapošljavanja za socijalnu integraciju društveno marginalizovanih grupa i pitanje jednakih mogućnosti će se pažljivo pratiti kako bi se spriječila bilo kakva diskriminacija na osnovu pola, rase ili etničkog porijekla, vjere ili ubjeđenja, invaliditeta, starosti ili seksualne orijentacije tokom pripreme, izrade plana i sprovođenja programa saradnje.

Širenje informacija, na primjer o predstojećem pozivu za dostavljanje prijedloga, će stoga biti rasprostranjeno, bez bilo kakvih predrasuda ili naklonosti prema bilo kakvoj pozadini učesnika koji ispunjavaju uslove. Prilikom organizovanja informativnih događaja, mora se obezbijediti da mjesto održavanja bude dostupno za osobe sa invaliditetom.

Takođe, pojedinačni tematski prioriteti su odabrani uzimajući u obzir horizontalna i zajednička pitanja, iako je očigledno da su odabrani prioriteti čvrsto integrisani kroz i preko podržanih aktivnosti u okviru programa. Posmatrajući pojedinačno odabrane prioritete, može se zaključiti da:

- Odabrani tematski prioritet „Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima“ je samo po sebi horizontalno i zajedničko pitanje koje će kroz posebna opredijeljena finansijska sredstva biti dobro pokriveno u ovom programu.
- Odabrani tematski prioritet „Promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije s obje strane granice“ čak pominje aspekt društvene i kulturne inkluzije, što znači: inkluzija za **sve**. Ovo je još više izraženo i izričito obuhvaćeno posebnim ciljem „Podsticati društveno osjetljive grupe da učestvuju u društvu“.
- Poznato je da sektor turizma, usmjeren kroz odabrani tematski prioritet „Podsticanje turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa“ zapošljava relativno veći procenat žena u odnosu na, recimo, industrijski sektor, čime se obezbjeđuje dodatna prilika da se riješi i smanji nezaposlenost žena u programskom području.

Projekti pripremljeni u okviru Geografski orijentisanog razvojnog pristupa (ABD pristup) za unapređenje održivog rasta u definisanim geografskim područjima u prekograničnim regionima zapadnog Balkana, naročito u ruralnim područjima koje karakterišu posebno složeni razvojni problemi, mogu biti uzeti u obzir za finansiranje u okviru ovog programa prekogranične saradnje. Biće pripremljen izvještaj o pripremnom radu za ABD pristup koji se već izvodi u prekograničnom regionu koji pokriva Crnu Goru i Kosovo. Dvostruko finansiranje se mora izbjeći, a komplementarnost aktivnosti sa drugim programima mora biti obezbijeđena.

Sekcija 4: Finansijski plan

Tabela 1 prikazuje indikativni godišnji iznos udjela Unije u programu prekogranične saradnje za period 2014-2020. godine. Tabela 2 daje indikativni raspored opredijeljenih sredstava po tematskom prioritetu, kao i maksimalnog iznosa sufinansiranja od strane Unije.

Tabela 1: Indikativni iznosi opredijeljenih finansijskih sredstava za program prekogranične saradnje po godini za period 2014-2020. godine

Godina	PROGRAM PREKOGRANIČNE SARADNJE IZMEĐU CRNE GORE I KOSOVA U OKVIRU IPE II							Ukupno (EUR)
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2014-2020.
Operacije prekogranične saradnje (svi tematski prioriteti)	840.000	1.200.000	1.200.000	840.000	1.200.000	1.200.000	1.080.000	7.560.000
Tehnička podrška	360.000	0,00	0,00	360.000	0,00	0,00	120.000	840.000
Ukupno(EUR)	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000	8.400.000

Tabela 2: Indikativni iznosi opredijeljenih finansijskih sredstava po prioritetu za period 2014-2020. godine i stopa udjela Unije

PRIORITETI	PROGRAM PREKOGRANIČNE SARADNJE IZMEĐU CRNE GORE I KOSOVA U OKVIRU IPE II			
	Udio Unije	Sufinansiranje od strane korisnika	Ukupno finansiranje	Stopa udjela Unije
	(a)	(b)	(c) = (a)+(b)	(d) = (a)/(c)
1. Tematski prioritet 1 - Promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije preko granice	2.100.000,00	370.588,24	2.470.588,24	85%
2. Tematski prioritet 2 - Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima	2.520.000,00	444.705,88	2.964.705,88	85%
3. Tematski prioritet 3 - Podsticanje turizma, kulturnog i prirodnog nasljeda	2.940.000,00	518.823,53	3.458.823,53	85%
4. Tehnička podrška	840.000,00	0	840.000,00	100 %
SVEUKUPNO (EUR)	8.400.000,00	1.334.117,65	9.734.117,65	

Crna Gora

Udio Unije je izračunat u odnosu na prihvatljive troškove, što je zasnovano na ukupnim prihvatljivim troškovima koji uključuju javne i privatne troškove. Stopa sufinansiranja Unije na nivou svakog tematskog prioriteta neće biti manja od 20%, niti veća od 85 % prihvatljivih troškova.

Sufinansiranje tematskih prioriteta će biti obezbijeđeno od strane korisnika bespovratnih sredstava. Korisnici bespovratnih sredstava trebalo bi da obezbijede najmanje 15% ukupnih prihvatljivih troškova.

Iznos dodijeljen tehničkoj podršci biće ograničen na 10% ukupnog iznosa koji je opredijeljen za program. Stopa sufinansiranja od strane Unije biće 100%.

Sredstva za tematske prioritete će biti opredijeljena kroz Sprovedbene odluke Komisije koje pokrivaju sredstva opredijeljena za jednu do tri godine, prema slučaju. Sredstva za tehničku podršku će biti opredijeljena posebnom Sprovedbenom odlukom Komisije.

Dio 5: Odredbe o sprovođenju

Opšti cilj prekograničnog programa je sprovođenje projekata visokog kvaliteta i projekata orijentisanih na rezultat sa jasnom dodatom vrijednošću i strateškog karaktera, koji je značajan za prekogranično programsko područje.

Kao glavno pravilo, ovaj program će biti sproveden kroz pozive za podnošenje prijedloga (CfP). Zajednički odbor za praćenje će biti odgovoran za određivanje tematskih prioriteta, posebnih ciljeva, ciljnih korisnika i posebnog fokusa svakog poziva za podnošenje prijedloga koji će biti odobreni od strane Evropske komisije. Predviđeno je da će se svaki poziv za podnošenje prijedloga fokusirati na dva ili najviše tri konkretna cilja.

Na osnovu prioriteta definisanih za svaki poziv za podnošenje prijedloga, definisaće se posebni elementi u cilju uspjeha projekata sa visokim nivoom prekograničnog uticaja. Ovi elementi mogu uključiti između ostalog:

- Opšti pozivi za dostavljanje prijedloga (otvoreni za sve zainteresovane korisnike koji su prihvatljivi za aktivnost(i)). U slučaju opštih poziva za dostavljanje prijedloga, Zajednički odbor za praćenje može da ograniči svaki poziv za dostavljanje prijedloga na jedan ili najviše dva tematska prioriteta po pozivu;
- Ciljni pozivi za dostavljanje prijedloga projekata sužavaju ciljnu grupu potencijalnih korisnika projekta.

Odabrane aktivnosti obuhvataju krajnje korisnike iz Crne Gore i sa Kosova koji će sarađivati u razvoju i sprovođenju aktivnosti. Pored toga, oni će sarađivati u obezbjeđivanju kadra ili finansiranju ili u oboje.

Kako su odabrana samo četiri posebna cilja, bilo bi lako da se odabrani posebni ciljevi rotiraju u grupama od dva ili tri u narednim pozivima za dostavljanje prijedloga. Pored toga, poziv može da ima veći uticaj ako je otvoren za ograničenu grupu potencijalnih korisnika, kao što su opštine, organizacije civilnog društva ili slično. Predviđeni rezultati trebalo bi da se rotiraju u narednim pozivima za dostavljanje prijedloga prateći primjer sličan onome koji je prikazan u sledećoj tabeli:

Krug poziva za dostavljanje prijedloga	Posebni ciljevi	Tip poziva za dostavljanje prijedloga
Prvi	Posebni cilj 1.1, rezultat 1.1.1 Veći broj ljudi traži posao, kao rezultat programskih aktivnosti	Opšti poziv za dostavljanje prijedloga

krug poziva za dostavljanje prijedloga	Posebni ciljevi	Tip poziva za dostavljanje prijedloga
Drugi	Posebni cilj 3.1, rezultat 3.1.1. Veći broj ljudi postaje preduzetnik u turizmu	
	Posebni cilj 3.1, rezultat 3.1.2. Hoteli, pansioni i turističke atrakcije povećavaju i poboljšavaju svoje objekte	
Treći	Posebni cilj 1.1, rezultat 1.1.2. Veći broj nezaposlenih ljudi, uključujući studente koji su završili školu je uspjelo da pronađe posao	Opšti poziv za dostavljanje prijedloga
	Posebni cilj 1.1, rezultat 1.1.3. Veći broj ljudi odlučuje da započne sopstveni biznis	
	Posebni cilj 3.1, rezultat 3.1.4. Stvorene su i poboljšane turističke aktivnosti i objekti na otvorenom	
	Posebni cilj 3.1, rezultat 3.1.3. Mjesta i zgrade sa očuvanim kulturnim i prirodnim bogatstvom su obnovljene i otvorene za javnost	
Četvrti	Posebni cilj 1.2, rezultat 1.2.1. Povećano učešće društveno osjetljivih grupa u sportskom i kulturnom životu	Ciljni poziv za dostavljanje prijedloga
	Posebni cilj 1.2, rezultat 1.2.2. Povećano učešće društveno osjetljivih grupa u obrazovanju	
	Posebni cilj 1.2, rezultat 1.2.3. Zdravlje društveno osjetljivih grupa je poboljšano	
Četvrti	Posebni cilj 1.2, rezultat 2.1.1. Bolji kvalitet vazduha, vode i zemljišta	Ciljni poziv za dostavljanje prijedloga

Strateški projekti su definisani kao oni koji imaju značajan prekogranični uticaj u programskom području i koji će, sami ili u kombinaciji sa drugim strateškim projektima, postići posebni cilj. Tokom pripreme programa nijesu identifikovani strateški projekti. Međutim, tokom perioda sprovođenja programa moglo

bi se uzeti u obzir da se opredijeli dio finansijskih sredstava programa za jedan ili više strateških projekata. Identifikacija strateških projekata će zavisi od toga da li obje države korisnice Ipe II pokazuju posebno interesovanje da rešavaju posebne strateške prioritete koji jasno prate zajedničke ciljeve i dokazuju da imaju jasan prekogranični uticaj.

Strateški projekti mogu biti odabrani putem poziva za dostavljanje strateških projekata ili van poziva za dostavljanje prijedloga. U drugom slučaju, programski partneri će se zajednički dogovarati i identifikovati bilo koji strateški projekat ili projekte koje će odobriti ZOP u odgovarajućem trenutku tokom sprovođenja programa. Nakon identifikacije i potvrde strateškog pristupa od strane nadležnih organa i ZOP, nadležne institucije (vodeće institucije za strateške projekte) će biti pozvane da dostave svoje prijedloge u vidu projektnog zadatka, tehničkih specifikacija ili predmjera i predračuna. U tom slučaju, nakon predlaganja i odobrenja od strane ZOP i usvajanja od strane Komisije, program prekogranične saradnje mora biti izmijenjen kako bi se uključio takav strateški projekat.

U oba slučaja, primljeni prijedlozi će se procjenjivati na osnovu unaprijed definisanih i nediskriminatorskih kriterijuma za izbor. Strateški projekti će pružiti jasan prekogranični uticaj i korist za prekogranično područje i njegove ljude i stvoriti trajne promjene i efekte koji se pružaju izvan prekograničnog područja i postojećeg projektnog sadržaja. Neki opšti kriterijumi za izbor strateških projekata su: uticaj na obje strane programskog područja; veza sa lokalnim, regionalnim ili drugim strategijama za razvoj graničnih područja; nivo doprinosa i sufinansiranja od strane lokalnih vlasti; broj stanovništva koje ima korist od intervencije; komplementarnost sa paralelnim aktivnostima, održivost intervencije.

ANEKS II – OPŠTI USLOVI

Sadržaj

ANEKS II – OPŠTI USLOVI.....	1
Prvi dio: Opšte odredbe.....	2
Član 1 – Period izvršenja, period operativnog sprovođenja i rokovi za ugovaranje.....	2
Član 2 – Države korisnice Ipe II i njihove zajedničke dužnosti.....	2
Član 3 – Zahtjevi u pogledu izvještavanja.....	3
Član 4 – Vidljivost i komunikacija.....	4
Član 5 – Prava intelektualne svojine.....	4
Član 6 – Prihvatljivost troškova.....	4
 Drugi dio: Odredbe koje se primjenjuju na indirektno upravljanje od strane države korisnice Ipe II.....	 4
Član 7 – Opšta načela.....	5
Član 8 – Postupci nabavki i dodjele bespovratne pomoći.....	5
Član 8a – Obaveza informisanja, administrativne sankcije i nepostupanje.....	7
Član 9 - <i>Ex ante</i> kontrole postupaka nabavki i dodjeljivanja bespovratne pomoći i <i>ex post</i> kontrole ugovora i bespovratne pomoći koje će sprovoditi Komisija.....	8
Član 10 – Bankovni računi, računovodstveni sistemi i prepoznati troškovi.....	9
Član 11 – Odredbe koje se odnose na uplate koje Komisija izvršava državi korisnici Ipe II koja je Ugovorno tijelo.....	10
Član 12 – Prekid plaćanja.....	11
Član 13 – Povraćaj sredstava.....	12
 Treći dio: Završne odredbe.....	 12
Član 14 – Konsultacije između države korisnice Ipe II i Komisije.....	12
Član 15–Izmjene i dopune ovog Finansijskog sporazuma.....	13
Član 16 – Obustava ovog Finansijskog sporazuma.....	13
Član 17 – Okončanje ovog Finansijskog sporazuma.....	14
Član 18 – Dogovoreni mehanizmi za rješavanje sporova.....	14

Prvi dio: Opšte odredbe

Član 1 – Period izvršenja, period operativnog sprovođenja i rokovi za ugovaranje

- (1) Period izvršenja je period tokom kojeg se sprovodi Finansijski sporazum i obuhvata period operativnog sprovođenja kao i fazu zatvaranja. Trajanje perioda izvršenja propisano je članom 2 stav 1 Posebnih uslova i ono počinje stupanjem na snagu ovog Finansijskog sporazuma.
- (2) Period operativnog sprovođenja je period u kojem se završavaju sve operativne djelatnosti obuhvaćene ugovorima o nabavkama i bespovratnim sredstvima u sklopu Akcionog programa. Trajanje ovog perioda propisano je članom 2 stav 2 Posebnih uslova i počinje stupanjem na snagu ovog Finansijskog sporazuma;
- (3) Ugovorno tijelo treba da se pridržava perioda izvršenja i operativnog sprovođenja prilikom zaključivanja i sprovođenja ugovora o nabavkama i bespovratnim sredstvima u okviru ovog Finansijskog sporazuma.
- (4) Troškovi koji se odnose na aktivnosti u sklopu ovog Akcionog programa prihvatljivi su za finansiranje od strane EU samo ukoliko su nastali tokom perioda operativnog sprovođenja.
- (5) Ugovori o nabavkama i bespovratnim sredstvima zaključuju se najkasnije u roku od tri godine od stupanja na snagu Finansijskog sporazuma, osim za:
 - a) izmjene i dopune već zaključenih ugovora;
 - b) pojedinačne ugovore o nabavkama koji će biti zaključeni nakon prijevremenog raskida postojećeg ugovora o nabavkama;
 - c) ugovore koji se odnose na reviziju i evaluaciju, koji se mogu potpisati nakon operativnog sprovođenja;
 - d) promjenu tijela zaduženog za povjerene zadatke.
- (6) Ugovor o nabavkama ili bespovratnim sredstvima koji nije doveo do bilo kakvog plaćanja tokom dvije godine od njegovog potpisivanja automatski se raskida, a njegovo finansiranje obustavlja, osim u slučaju parničnog postupka pred pravosudnim ili arbitražnim organima.

Član 2 – Države korisnice Ipe II i njihove zajedničke dužnosti

- (1) Kako je predviđeno članom 76 stav 3 Okvirnih sporazuma, države korisnice Ipe II ostvaruju blisku saradnju, zajednički obavljaju naročito sljedeće funkcije i preuzimaju sljedeće odgovornosti:
 - (a) priprema programa prekogranične saradnje u skladu s članom 68 Okvirnih sporazuma, ili revizije programa;

- (b) osiguravanje učešća na sastancima Zajedničkog odbora za praćenje i drugim bilateralnim sastancima;
- (c) imenovanje predstavnika u Zajedničkom odboru za praćenje;
- (d) uspostavljanje Zajedničkog tehničkog sekretarijata i obezbjeđivanje odgovarajućeg broja osoblja;
- (e) priprema i sprovođenje strateških odluka Zajedničkog odbora za praćenje;
- (f) pružanje podrške u radu Zajedničkog odbora za praćenje i obezbjeđivanje informacija neophodnih za izvršavanje zadataka ovog odbora, a naročito informacija u vezi sa napretkom operativnog programa u postizanju ciljeva po tematskim prioritetima kako je određeno u programu prekogranične saradnje;
- (g) uspostavljanje sistema za prikupljanje pouzdanih informacija o sprovođenju programa prekogranične saradnje;
- (h) izrada godišnjih i završnih izvještaja o sprovođenju kako je navedeno u članu 80 Okvirnih sporazuma u skladu s članom 3;
- (i) priprema i sprovođenje koherentnog plana komunikacije i vidljivosti;
- (j) izrada godišnjeg plana rada za Zajednički tehnički sekretarijat koji treba da odobri Zajednički odbor za praćenje.

(2) U svrhu primjene člana 25. Okvirnog sporazuma o zaštiti podataka, lični podaci su:

- obrađuju se na zakonit, pravičan i transparentan način u odnosu na subjekat podataka;
- prikupljeni za određene, izričite i zakonite svrhe i dalje se ne obrađuju na način koji je nespojiv u te svrhe;
- adekvatni, relevantni i ograničeni na ono što je potrebno u odnosu na svrhe u kojima se obrađuju;
- tačni i, po potrebi, ažurni;
- obrađuje se na način koji obezbeđuje odgovarajuću sigurnost ličnih podataka i
- čuvaju se u obliku koji dozvoljava identifikaciju subjekata podataka, ne duže nego što je potrebno u svrhe u koje se lični podaci obrađuju.

Lični podaci sadržani u dokumentima koje korisnik IPA II treba da čuva u skladu sa članom 8.5 moraju biti izbrisani nakon što isteknu rokovi utvrđeni u članu 8.5.

Član 3 – Zahtjevi u pogledu izvještavanja

- (1) Za potrebe zahtjeva u pogledu izvještavanja navedenih u članu 80 stav 1 Okvirnih sporazuma, Operativne strukture koriste obrazac dat u Aneksu III ovog Finansijskog sporazuma.
- (2) Za potrebe opštih zahtjeva u pogledu izvještavanja Komisije navedenih u članu 58 Okvirnog sporazuma i konkretnih zahtjeva u pogledu izvještavanja u okviru indirektnog upravljanja navedenih u članu 59 stav 1 Okvirnih sporazuma o godišnjem izvještaju o sprovođenju Ipe II, nacionalni koordinatori za Ipu koriste obrazac dat u Aneksu III ovog Finansijskog sporazuma.

- (3) Za potrebe posebnih zahtjeva u pogledu izvještavanja u okviru indirektnog upravljanja navedenih u tački a člana 59 stav 4 Okvirnog sporazuma o godišnjim finansijskim izvještajima, nacionalni službenik za ovjeravanje u državi korisnici Ipe II koja je Ugovorno tijelo koristi obrasce date u tački a i b Aneksa IV ovog Finansijskog sporazuma.
- (4) Za potrebe člana 59 stav 4 Okvirnog sporazuma, nacionalni koordinator za Ipu u državi korisnici Ipe II koja je Ugovorno tijelo podnosi završni izvještaj o sprovođenju Ipe II ovog Akcionog programa Komisiji najkasnije četiri mjeseca nakon posljednje isplate izvođačima ili korisnicima bespovratnih sredstava.
- (5) Za potrebe člana 59 stav 6 Okvirnog sporazuma nacionalni službenik za ovjeravanje u državi korisnici Ipe II koja je Ugovorno tijelo do 15. januara naredne finansijske godine dostavlja u elektronskoj formi primjerak podataka sadržanih u računovodstvenom sistemu utvrđenom u okviru člana 10 stav 5. To treba pratiti potpisanim nerevidiranim sažetim finansijskim izvještajem u skladu s tačkom c Aneksa IV.

Član 4 – Vidljivost i komunikacija

- (1) Kako je predviđeno odredbama člana 24 stav 1, člana 76 stav 3 tačka k i člana 78 stav 8 tačka f Okvirnih sporazuma, korisnici Ipe II pripremaju koherentan plan vidljivosti i aktivnosti komunikacije koji treba da se dostavi Komisiji na saglasnost u roku od 6 mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Finansijskog sporazuma.
- (2) Ove aktivnosti vidljivosti i komunikacije su u skladu sa Priručnikom za komunikaciju i vidljivost za eksterne akcije EU koji je na snazi u vrijeme datih aktivnosti, a koji propisuje i objavljuje Komisija i koji je na snazi u vrijeme sprovođenja aktivnosti.

Član 5 – Prava intelektualne svojine

- (1) Ugovori koji se finansiraju u okviru ovog Finansijskog sporazuma obezbjeđuju državi korisnici Ipe II da dobije sva neophodna prava intelektualne svojine u pogledu informacionih tehnologija, studija, nacрта, planova, reklamnog i svakog drugog materijala sačinjenog za potrebe planiranja, sprovođenja, praćenja i ocjenjivanja.
- (2) Država korisnica Ipe II koja je Ugovorno tijelo garantuje da Komisija ili bilo koje lice koje je Komisija ovlastila, i druga država korisnici Ipe II ima pristup i pravo da koristi taj materijal. Komisija će takav materijal koristiti isključivo za svoje potrebe.

Član 6 – Prihvatljivost troškova

- (1) Sljedeći troškovi nijesu prihvatljivi za finansiranje u okviru ovog Finansijskog sporazuma:
 - (a) dugovi i troškovi servisiranja dugova (kamata);
 - (b) rezerve za gubitke ili potencijalne buduće obaveze;

- (c) troškovi koje je prijavila država korisnica i koji se finansiraju u okviru drugog akcionog ili radnog programa za koji se dobijaju bespovratna sredstva EU;
 - (d) negativne kursne razlike;
 - (e) krediti trećim licima;
 - (f) novčane kazne i parnični troškovi.
- (2) Kupovina zemljišta na kojem se nije gradilo i zemljišta na kojem se gradilo u iznosu do 10% od ukupnih prihvatljivih troškova za predmetnu operaciju smatra se prihvatljivom za finansiranje u okviru podrške za prekograničnu saradnju u sklopu Ipe II ukoliko je opravdana prirodom akcije i ukoliko je navedena u Aneksu I.

Drugi dio: Odredbe koje se primjenjuju na indirektno upravljanje države korisnice Ipe II

Član 7 - Opšta načela

- (1) Cilj Drugog dijela je da se propišu pravila koja se odnose na sprovođenje Akcionog programa a naročito pravila koja se odnose na obavljanje povjerenih zadataka vezanih za izvršenje budžeta kao što je opisano u Aneksu I i da se definišu prava i obaveze koje država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo i Komisija imaju prilikom obavljanja ovih zadataka.
- (2) kako je predviđeno tačkom b člana 76 stav 3 odgovarajućih Okvirnih sporazuma, korisnice Ipe II će zajednički pripremiti bilateralni sporazum i osigurati njegovo sprovođenje.
- (3) Korisnica Ipe II koja nije Ugovorno tijelo sarađuje s korisnicom Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo kako bi se osiguralo da su ispunjeni sljedeći zadaci:
 - (a) operativno praćenje i upravljanje operacijama kako je predviđeno tačkom b člana 76 stav 4 Okvirnog sporazuma;
 - (b) provjere u skladu s članom 76 stav 5 Okvirnog sporazuma;
 - (c) zaštita finansijskih interesa Unije kako je predviđeno članom 51 Okvirnog sporazuma.

Član 8 - Procedura nabavke i dodjele bespovratne pomoći

- (1) Zadatke navedene u članu 7 stav 3 izvršava država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo u skladu sa procedurama i standardnim dokumentima koje propisuje i objavljuje Komisija vezano za dodjelu ugovora o nabavkama i bespovratnoj pomoći u eksternim akcijama, koji su na snazi u trenutku pokretanja postupka o kojem je riječ (PRAG), kao i u skladu sa neophodnim standardima vidljivosti i komunikacije navedenim u članu 4 stav 2.
- (2) U skladu s članom 18 stav 2 Okvirnog sporazuma, Komisija će korisnici Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo obezbijediti dalje smjernice za prilagođavanje procedura i

standardnih dokumenata koje definiše i objavljuje Komisija za dodjelu ugovora o nabavkama i bespovratnoj pomoći u eksternim akcijama konkretnom slučaju prekogranične saradnje.

- (3) Država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo vodi postupke nabavki i dodjele bespovratne pomoći, zaključuje ugovore koji iz ovih postupaka proizilaze i osigurava da su sva dokumenta relevantna za revizorski trag napisana jezikom ovog Finansijskog sporazuma.
- (4) Korisnice Ipe II tijesno sarađuju prilikom uspostavljanja odbora za evaluaciju kako je predviđeno tačkom a člana 76 stav 4.
- (5) Korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo čuva sva relevantna prateća finansijska i ugovorna dokumenta od dana stupanja na snagu ovog Finansijskog sporazuma ili ranijeg datuma ukoliko su postupak nabavki, poziv za dostavljanje predloga ili postupak direktne dodjele bespovratne pomoći pokrenuti prije stupanja na snagu ovog Finansijskog sporazuma:

(a) Za postupak nabavki, naročito:

- a) Obavještenje o najavi sa dokazom o objavljivanju obavještenja o nabavci i bilo kakvih ispravaka;
- b) Imenovanje Odbora za uži izbor;
- c) Izvještaji o užem izboru (uključujući anekse) i prijave;
- d) Dokaz o objavljivanju obavještenja o užem izboru;
- e) Pisma kandidatima koji nisu ušli u uži izbor;
- f) Poziv za učešće u tenderu ili ekvivalentnom postupku;
- g) Tenderski dosije uključujući anekse, pojašnjenja, zapisnike sa sastanaka, dokaz o objavljivanju;
- h) Imenovanje Odbora za evaluaciju;
- i) Izvještaj o otvaranju tendera, uključujući anekse;
- j) Izvještaj sa evaluacije/pregovaranja, uključujući anekse i primljene ponude¹;
- k) Obavještenje;
- l) Propratno pismo za dostavljanje ugovora;
- m) Pisma neuspješnim kandidatima;
- n) Obavještenje o dodjeljivanju/poništenju, uključujući dokaz o objavljivanju;
- o) Potpisani ugovori, izmjene, dodaci, izvještaji o sprovođenju i relevantna korespondencija.

(b) Za pozive za dostavljanje predloga i direktnu dodjelu bespovratne pomoći, naročito:

¹ Eliminacija neuspjelih ponuda pet godina nakon zatvaranja postupka nabavki.

- a) Imenovanje Odbora za evaluaciju;
- b) Početni i administrativni izvještaj, uključujući anekse i dostavljene prijave²;
- c) Pisma uspješnim i neuspješnim kandidatima nakon procjene sažetka projekta;
- d) Izvještaj o procjeni sažetka projekta;
- e) Izvještaj o evaluaciji potpune prijave ili izvještaj sa pregovaranja sa relevantnim aneksima;
- f) Provjera prihvatljivosti i prateća dokumenta;
- g) Pisma uspješnim i neuspješnim kandidatima sa odobrenom listom rezervi nakon potpune procjene prijave;
- h) Proravno pismo za dostavljanje ugovora o dodjeli bespovratne pomoći;
- i) Obavještenje o dodjeljivanju/poništenju, uključujući dokaz o objavljivanju;
- j) Potpisani ugovori, izmjene, dodaci i relevantna korespondencija.

Osim toga, finansijska i ugovorna dokumenta iz stava 5 tačka a i b ovog člana dopunjavaju se svim relevantnim pratećim dokumentima kao što se zahtijeva procedurama iz odjeljka 1 ovog člana, kao i svim relevantnim dokumentima koja se odnose na plaćanja, povraćaj sredstava i operativne troškove, na primjer izvještajima o projektima i provjerama na licu mjesta, prihvatanju roba i radova, garancijama, jamstvom, izvještajima nadzornih organa.

Period čuvanja je isti za sva relevantna finansijska i ugovorna dokumenta, u skladu sa članom 49 Okvirnog sporazuma.

Član 8a - Obaveza informisanja, administrativne sankcije i nepostupanje

- (1) Kod primjene procedura i standardnih dokumenata propisanih i objavljenih od strane Komisije za dodjelu ugovora o nabavci i grantovima, korisnik Ipe II će u skladu s tim osigurati, da nijedna EU nabavka ili bespovratna sredstava nisu dodijeljeni ekonomskom operateru ili podnosiocu zahtjeva za bespovratna sredstva, ako se ekonomski operater ili aplikant ili osoba koja ima ovlaštenja za zastupanje, odlučivanje ili kontrolu nad njim, se nalaze u jednoj od situacija za isključivanje, predviđenih odgovarajućim procedurama i standardnim dokumentima Komisije.
- (2) Država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo odmah obavještava Komisiju kada je kandidat, ponuđač ili podnosilac prijave isključen iz postupaka nabavki i dodjele bespovratne pomoći, ukoliko je počinio prevaru i nepravilnosti ili ukoliko je zatečen u ozbiljnom kršenju svoje ugovorene obaveze.
- (3) Država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo uzima u obzir informacije sadržane u Sistemu ranog otkrivanja i isključenja prilikom dodjele ugovora o nabavkama i bespovratne pomoći. Pristup informacijama mogu da obezbijede kontaktne osobe ili putem konsultacija

² Eliminacija neuspjelih prijava tri godine nakon zatvaranja postupka dodjele bespovratne pomoći.

koristeći sljedeća sredstva: (Evropska komisija, Generalna direkcija za budžet, službenik za računovodstvo Komisije, BRE2-13/505, B-1049 Brisel, Belgija i putem mejla BUDG-C01-EXCL-DB@ec.europa.eu uz kopiju na adresu Komisije definisanu članom 3 Posebnih uslova).

- (4) Kada država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo postane svjesna situacije isključenja prilikom izvršenja zadataka opisanih u Aneksu I, država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo isključuje ekonomskog aktera ili podnosioca prijave za dobijanje bespovratne pomoći iz svojih budućih postupaka nabavki ili dodjele bespovratne pomoći. Država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo takođe može da propiše novčanu kaznu srazmjernu vrijednosti predmetnog ugovora. Isključenja i/ili novčane kazne propisuju se nakon kontradiktornog postupka kojim se osigurava pravo na odbranu predmetnom licu. Država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo obavještava Komisiju u skladu sa stavom 1 ovog člana.
- (5) U pogledu stava 4 ovog člana, smatra se da država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo nije djelovala ukoliko nije nametnula isključenje i/ili novčanu kaznu ekonomskom akteru ili podnosiocu prijave za dobijanje bespovratne pomoći.
- (6) U slučaju nepostupanja, država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo obavještava Komisiju o razlozima zbog kojih je do tog nepostupanja došlo. Komisija zadržava pravo da isključi ekonomskog aktera ili podnosioca prijave za dobijanje bespovratne pomoći iz budućih postupaka dodjele koje finansira EU, i/ili da propiše novčanu kaznu ekonomskom akteru ili podnosiocu prijave za dobijanje bespovratne pomoći u iznosu između 2% i 10% ukupne vrijednosti predmetnog ugovora.

Član 9 - *Ex-ante* kontrole postupaka nabavki i dodjeljivanja bespovratne pomoći i *ex post* kontrole ugovora i bespovratne pomoći koje će sprovesti Komisija

- (1) Komisija može da sprovodi *ex ante* kontrole javnih konkursa za dobijanje ugovora, objavljivanja poziva za dostavljanje predloga i dodjelu ugovora i bespovratne pomoći za sljedeće faze nabavki ili dodjele bespovratne pomoći:
 - (a) odobravanje obavještenja o nabavkama, programa rada za pozive za dostavljanje predloga, kao i bilo kakvih ispravki;
 - (b) odobravanje tenderskih dosijea i smjernica za podnosioca prijava za dodjelu bespovratne pomoći;
 - (c) odobravanje sastava Odbora za evaluaciju;
 - (d) odobravanje izvještaja o procjeni i odluka o dodjeli³;
 - (e) odobravanje ugovornih dosijea i dopuna ugovora.
- (2) Kada je riječ o *ex ante* kontrolama, Komisija odlučuje o sljedećem:
 - (a) da sprovede *ex ante* kontrole svih spisa, ili
 - (b) da sprovede *ex ante* kontrole o odabiru ovakvih dokumenata, ili
 - (c) da u potpunosti prenebregne *ex ante* kontrole.

³ Za ugovore o uslugama, ovaj korak podrazumijeva *ex ante* kontrole vezane za odobravanje užeg izbora

- (3) Ukoliko Komisija odluči da sprovede *ex ante* kontrole u skladu sa stavom 2 tačka a ili b ovog člana, obavijestice korisnicu Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo o spisima koji su odabrani za *ex ante* kontrole. Korisnica Ipe II će obezbijediti sve dokumente i informacije neophodne Komisiji po prijemu obavještenja da je određeni spis odabran za *ex ante* kontrolu, najkasnije u vrijeme dostavljanja obavještenja o nabavci ili programa rada na objavljivanje.
- (4) Komisija može da odluči da sprovede *ex post* kontrole, uključujući revizije i provjere na licu mjesta, u bilo koje vrijeme i bilo kojeg ugovora ili bespovratne pomoći koju je dodijelila korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo u okviru ovog Finansijskog sporazuma. Korisnica Ipe II staviće na raspolaganje sve dokumente i informacije koje su neophodne Komisiji po prijemu obavještenja da je određeni spis odabran za *ex post* kontrolu. Komisija može da ovlasti određeno lice ili subjekat da sprovede *ex post* kontrole u njeno ime.

Član 10 - Bankovni računi, računovodstveni sistemi i prepoznati troškovi

- (1) Nakon stupanja na snagu ovog Finansijskog sporazuma, Nacionalni fond i operativna struktura korisnice Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo Akcionog programa otvoriće najmanje jedan bankovni račun izražen u eurima. Ukupan bankovni saldo za Akcioni program predstavlja zbir bilansa na svim bankovnim računima otvorenim za Akcioni program, koji su u vlasništvu Nacionalnog fonda i svih operativnih struktura korisnice Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo.
- (2) Korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo priprema i dostavlja Komisiji planove izdataka predviđenih za period trajanja Akcionog programa. Ovi planovi se ažuriraju za godišnji finansijski izvještaj iz člana 3 stav 2 i za svaki zahtjev Evropskoj komisiji za prenos sredstava. Planovi se zasnivaju na detaljnoj dokumentovanoj analizi (uključujući planirano ugovaranje i raspored plaćanja po ugovoru za narednih 12 mjeseci) koja će biti dostupna Komisiji na zahtjev.
- (3) Početni plan predviđenih izdataka sadrži sažete planove godišnjih izdataka za cijeli period sprovođenja i planove mjesečnih izdataka za prvih 12 mjeseci Akcionog programa. Naknadni planovi sadrže sažete planove godišnjih izdataka za bilans u periodu sprovođenja Akcionog programa i planove mjesečnih izdataka za narednih 14 mjeseci.
- (4) Korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo treba da uspostavi i održava računovodstveni sistem u skladu s Klauzulom 2(3)(b) Aneksa A Okvirnog sporazuma koji će sadržati bar informacije za ugovore u sklopu Akcionog programa naznačenog u Aneksu V.

- (5) Troškovi priznati u računovodstvenom sistemu koji se održava shodno odjeljku 4 ovog člana morali su nastati, biti plaćeni i prihvaćeni i moraju da odgovaraju stvarnim troškovima koji su dokazani kroz prateća dokumenta i koristiće se kad bude prikladno da se isplati ukupan iznos pretfinansiranja koji je korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo platila u sklopu lokalnih ugovora.
- (6) Troškovi priznati u računovodstvenom sistemu koristi Komisija za svoje privremeno priznavanje troškova tokom sprovođenja Akcionog programa (uključujući saldiranje iznosa koji je plaćen korisnici Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo na ime predfinansiranja), postupak odobravanja isplata, postupak završnog saldiranja računa na kraju Akcionog programa, postupak razdvajanja računovodstvenih razdoblja na godišnjem nivou i bilo koje druge preglede vezane za upravljanje, sprovođenje i uspješnost.
- (7) Korisnica Ipe II će obezbijediti Komisije sljedeće izvještaje:
 - (a) Izvještaj o presjeku stanja – kao što je navedeno u članu 3 stav 5;
 - (b) Godišnje izvještaje kao što je navedeno u stavovima 2 do 4 člana 3;
 - (c) Izvještaji o zahtjevima za prenos sredstava kao što je navedeno u članu 11.

Član 11 – Odredbe koje se odnose na uplate koje Komisija izvršava državi korisnici Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo

- (1) Korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo dostavlja svoj početni plan predviđenih izdataka za Akcioni program, koji je pripremljen u skladu s članom 10 stav 2, sa zahtjevom za prvim plaćanjem iznosa predfinansiranja. Prvo plaćanje iznosa predfinansiranja obavlja se za 100 % predviđenih izdataka za prvu godinu plana predviđenih izdataka.
- (2) Korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo dostavlja zahtjeve za naknadno plaćanje iznosa predfinansiranja kada ukupni bankovni saldo Programa bude ispod iznosa predviđenih izdataka za narednih pet mjeseci Programa.
- (3) Svaki zahtjev za dodatno pretfinansiranje treba prpratiti sa sljedećim izvještajima u skladu s tačkama (a), (b) i (d) Aneksa IV:
 - a) Sažeti izvještaj o svim isplatama načinjenim za potrebe Programa;
 - b) Bankovni saldo za Program na datum presjeka zahtjeva;
 - c) Proračun isplata za potrebe Akcionog programa za narednih četrnaest mjeseci na datum presjeka zahtjeva, u skladu sa Aneksom IV tačka d.
- (4) Džava korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo može za svako naredno predfinansiranje tražiti iznos ukupnog proračuna isplata za četrnaest mjeseci od datuma

presjeka zahtjeva, umanjen za salda iz odjeljka 3(b) ovog člana na datum presjeka zahtjeva za sredstva uvećana za svaki iznos finansiran od strane države korisnice instrumenta IPA II po stavu 5 ovog člana a koji još uvijek nije nadoknađen.

Komisija zadržava pravo da umanju sva naknadna plaćanja predfinansiranja u slučaju da ukupni bankovni saldo države korisnice Ipe II u okviru ovog programa i na svim drugim Ipa I ili Ipa II programima kojima upravlja država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo premašuje proračun isplata za narednih četrnaest mjeseci.

- (5) U slučaju kada je isplata umanjena shodno stavu 4 ovog člana, država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo mora finansirati Program iz sopstvenih sredstava do iznosa umanjenja. Država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo može zatim tražiti nadoknadu tog finansiranja u sklopu narednog zahtjeva za sredstva kao što je precizirano u stavu 4 ovog člana.
- (6) Komisija ima pravo na povraćaj prekomjernih bankovnih salda koji su ostali neiskorišćeni više od dvanaest mjeseci. Prije ostvarivanja tog prava, Komisija poziva državu korisnicu Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo da navede razloge za kašnjenje u isplati sredstava i da pokaže stalnu potrebu za njima tokom naredna dva mjeseca.
- (7) Kamata od bankovnih računa Akcionog programa ne dopijeva.
- (8) Shodno članu 33(4) Okvirnog sporazuma, ukoliko prekid roka za zahtjeve za plaćanje premašuje dva mjeseca, država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo može tražiti odluku od strane Komisije o tome da li treba produžiti prekid roka.
- (9) Konačnu finansijsku izjavu iz člana 37(2) Okvirnog sporazuma dostavlja Nacionalni službenik za ovjeravanje, najkasnije 16 mjeseci nakon završetka operativnog perioda za sprovođenje.

Član 12 - Prekid plaćanja

- (1) Ne dovodeći u pitanje obustavu ili okončanje ovog Finansijskog sporazuma po članovima 16, odnosno 17, kao i članu 39 Okvirnog sporazuma, Komisija može djelimično ili u potpunosti prekinuti plaćanja ukoliko:
 - a) Komisija utvrdi ili ozbiljno sumnja da je država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo načinila značajne greške, nepravilnosti ili prevaru koje dovode u pitanje zakonitost ili pravilnost pojedinih osnovnih transakcija prilikom sprovođenja Akcionog programa, ili nije ispunila svoje obaveze po ovom Finansijskom sporazumu;
 - b) Komisija je utvrdila ili ozbiljno sumnja da je država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo počinila sistemske ili ponavljajuće greške, nepravilnosti, prevare ili kršenja obaveza u okviru ovog ili drugih Finansijskih sporazuma, pod uslovom da te greške, nepravilnosti, prevare ili kršenja obaveza imaju značajan uticaj na sprovođenje

ovog Finansijskog sporazuma ili dovode u pitanje pouzdanost sistema interne kontrole države korisnice Ipe II ili zakonitost i pravilnost osnovnog troška.

Član 13 – Povraćaj sredstava

- (1) Pored slučajeva iz člana 41 Okvirnog sporazuma, Komisija može povratiti sredstva od države korisnice Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo, u skladu s Finansijskom regulativom, naročito u slučaju:
 - a) da Komisija utvrdi da ciljevi Programa navedeni u Aneksu I nijesu postignuti;
 - b) neprihvatljivog troška;
 - c) troška nastalog kao posljedice grešaka, nepravilnosti, prevare ili kršenja obaveza prilikom sprovođenja Programa, naročito prilikom postupaka nabavki i dodjele bespovratnih sredstava.
- (2) U skladu s nacionalnim pravom, država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo dobija povraćaj doprinosa Unije isplaćenog državi korisnici Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo od primalaca koji su se našli u bilo kojoj od situacija utvrđenih u stavu 1 tačkama b) ili c) ovog člana ili navedenih u članu 41 Finansijskog sporazuma. Činjenica da država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo nije uspjela da povрати dio ili sva sredstva ne sprečava Komisiju da naplati sredstva od države korisnice Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo.
- (3) Država korisnica Ipe II koja nije Ugovorno tijelo radi sve što je u njenoj moći kako bi podržala državu korisnicu Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo prilikom povraćaja kada je primalac smješten na njenoj teritoriji. Aranžman za povraćaje biće dat u bilateralnom sporazumu koji se zaključuje u skladu s članom 69 odgovarajućih okvirnih sporazuma.
- (4) Iznosi koji su na nepropisan način plaćeni ili nadoknađeni od strane države korisnice Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo, iznosi iz finansijskih, garancija za ispunjenje obaveza i garancija za predfinansiranje koje su podnijete na osnovu postupaka nabavki i dodjele bespovratnih sredstava, iznosi finansijskih kazni koje je država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo nametnula kandidatima, ponuđačima, podnosiocima zahtjeva, izvođačima ili korisnicima bespovratnih sredstava se ili ponovo koriste za svrhe Akcionog programa ili vraćaju Komisiji.

Treći dio: Završne odredbe

Član 14 – Konsultacije između država korisnica Ipe II i Komisije

- (1) Države korisnice Ipe II i Komisija međusobno se konsultuju prije nego što na sljedeći nivo dovedu bilo koji spor koji se odnosi na sprovođenje ili tumačenje ovog Finansijskog sporazuma shodno članu 18 Opštih uslova.

- (2) U slučaju da Komisija uoči problem u sprovođenju procedura koje se odnose na sprovođenje ovog Finansijskog sporazuma, ona uspostavlja sve neophodne kontakte sa državama korisnicama Ipe II kako bi popravila situaciju i preuzela sve neophodne korake.
- (3) Konsultacije mogu dovesti do izmjena i dopuna, obustave ili raskida ovog Finansijskog sporazuma.
- (4) Komisija redovno izvještava države korisnice Ipe II o sprovođenju aktivnosti opisanih u Aneksu I a koji ne potpadaju pod Drugi dio ovih Opštih uslova.

Član 15 – Izmjene i dopune ovog Finansijskog sporazuma

- (1) Sve izmjene i dopune ovog Finansijskog sporazuma sačinjavaju se u pisanoj formi, uključujući razmjenu pisama.
- (2) Ukoliko države korisnice Ipe II zahtijevaju izmjenu ili dopunu, zahtjev se zajednički podnosi Komisiji makar šest mjeseci prije namjeravanog stupanja na snagu izmjene ili dopune.
- (3) Komisija može izmijeniti Modele dokumenata u Aneksu III, IIIA, IV i V a da pritom to ne zahtijeva izmjene i dopune ovog Finansijskog sporazuma. Države korisnice Ipe II obavještavaju se u pisanoj formi o svakoj takvoj izmjeni i dopuni i njenom stupanju na snagu.

Član 16 – Obustava ovog Finansijskog sporazuma

- (1) Finansijski sporazum može se obustaviti u sljedećim slučajevima:
 - (a) Ukoliko bilo koja država korisnica Ipe II prekrši obavezu iz ovog Finansijskog sporazuma;
 - (b) Ukoliko država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo prekrši bilo koju obavezu utvrđenu procedurama i standardnim dokumentima iz člana 18 stav 2 odgovarajućih Okvirnih sporazuma, ne dovodeći u pitanje odredbe člana 8 stav 2;
 - (c) Ukoliko država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo ne ispunjava uslove za povjeravanje zadataka u pogledu izvršenja budžeta;
 - (d) Ukoliko države korisnice Ipe II zajedno ne ispune funkcije i dužnosti iz člana 2 stav 1 ili, prema potrebi, u indirektnom upravljanju po članu 7 stav 3.
 - (e) Ukoliko bilo koja država korisnica Ipe II odluči da obustavi ili prekine proces pristupanja EU;
 - (f) Ukoliko država korisnica Ipe II prekrši obavezu koja se odnosi na poštovanje ljudskih prava, demokratska načela i vladavinu prava i u ozbiljnim slučajevima korupcije;
 - (g) U slučajevima više sile, kao što je u nastavku definisano: „Viša sila” znači bilo koju nepredviđenu ili izuzetnu situaciju ili događaj izvan kontrole strana koje sprečava bilo koju stranu da ispuni bilo koju od svojih obaveza, koja se ne može pripisati grešci ili nemaru s njihove strane (ili sa strane njihovih izvođača, zastupnika ili zaposlenih) i za koju se ispostavi da je nepremostiva uprkos svoj revnosti. Nedostaci na opremi ili

materijalu ili kašnjenja u njihovom obezbjeđivanju, radni sporovi, štrajkovi ili finansijske poteškoće ne mogu biti navedeni kao viša sila. Ne smatra se da strana krši svoje obaveze ukoliko je ona spriječena da ih ispuni zbog slučaja više sile o kojoj je druga strana propisno obaviještena. Strana koja se suočava s višom silom o tome obavještava drugu stranu bez odlaganja, navodeći prirodu, vjerovatno trajanje i očekivani učinak problema, te preduzima sve mjere kako bi minimizirala moguću štetu.

Nijedna strana ne smatra se odgovornom za kršenje svojih obaveza po ovom Finansijskom sporazumu ukoliko je ona spriječena da ih izvrši od strane više sile, pod uslovom da preduzme mjere da umani bilo kakvu moguću štetu;

- (2) Komisija može obustaviti ovaj Finansijski sporazum bez prethodnog obavještenja;
- (3) Komisija može preduzeti sve odgovarajuće mjere predostrožnosti prije nego što dođe do obustave;
- (4) Kada je obustava konstatovana, ukazuje se na posljedice po tekuće ugovore o nabavkama i bespovratnim sredstvima i sporazume o delegiranju i za takve ugovore sporazume o delegiranju koji tek treba da budu potpisani.
- (5) Obustava ovog Finansijskog sporazuma ne dovodi u pitanje raskid ovog Finansijskog sporazuma od strane Komisije u skladu s članom 17.
- (6) Ugovorne strane nastavljaju sprovođenje Finansijskog sporazuma onda kada to uslovi dozvole uz prethodno pisano odobrenje Komisije. To ne dovodi u pitanje eventualne izmjene i dopune ovog Finansijskog sporazuma koje mogu biti neophodne kako bi se Program prilagodio novim uslovima sprovođenja, uključujući, ako je moguće, produženje perioda sprovođenja, ili raskid ovog Finansijskog sporazuma u skladu s članom 17.

Član 17 - Raskidanje ovog Finansijskog sporazuma

- (1) Ako problemi koji su doveli do obustave ovog Finansijskog sporazuma ne budu riješeni u periodu od najviše 180 dana, obje strane mogu okončati Finansijski sporazum uz otkazni rok od 30 dana.
- (2) Osim ukoliko Komisija ne djeluje kao Ugovorno tijelo, ovaj Finansijski sporazum će se automatski raskinuti ukoliko u roku od dvije godine od stupanja na snagu ovog sporazuma nije izvršeno nijedno plaćanje.
- (3) Kada je okončanje sporazuma konstatovano, ukazuje se na posljedice po tekuće ugovore o nabavkama i bespovratnim sredstvima, i slične ugovore ili bespovratna sredstva koji tek treba da budu potpisani.
- (4) Raskidanje ovog Finansijskog sporazuma ne isključuje mogućnost da Komisija izvrši finansijske ispravke u skladu s članovima 43 i 44 Okvirnog sporazuma.

Član 18 – Sistemi rješavanja sporova

- (1) Svaki spor u vezi ovog Finansijskog sporazuma koji se ne može riješiti u roku od šest mjeseci putem konsultacija među ugovornim stranama navedenim u članu 14, mogu se riješiti arbitražom na zahtjev jedne od ugovornih strana.

- (2) Obje ugovorne strane imenuju arbitra u roku od 30 dana od prijema zahtjeva za arbitražu. U slučaju da u tome ne uspiju, obje ugovorne strane mogu zatražiti od Generalnog sekretara Stalnog arbitražnog suda (Hag) da imenuje drugog arbitra. Dva imenovana arbitra imenovaće trećeg arbitra u roku od 30 dana. U slučaju da u tome ne uspiju, obje ugovorne strane mogu zatražiti od Generalnog sekretara Stalnog arbitražnog suda (Hag) da imenuje trećeg arbitra.
- (3) Ukoliko arbitri ne odluče drugačije, primjenjuje se postupak naveden u Opcionim pravilima Stalnog arbitražnog suda koja se tiču međunarodnih organizacija i država. Odluke arbitara donose se većinom glasova u roku od tri mjeseca.
- (4) Obje ugovorne strane dužne su preduzeti mjere neophodne za sprovođenje odluke arbitara.

[MODEL]

Godišnji izvještaj o implementaciji: <godina>

**Prekogranična saradnje između država
korisnica Ipe II:**

<Korisnik X> - <Korisnik Y>

(Član 80 Okvirnog sporazuma)

Sadržaj

Rječnik akronima	Error! Bookmark not defined.3
1. Identifikacija	4
2. Pregled implementacije programa prekogranične saradnje	5
2.1 Postignuća i analiza napretka	5
2.2 Napredak postignut u implementaciji prekograničnog programa	7
2.2.1 Kvantitativna analiza	7
2.2.2. Analiza kvaliteta	9
2.3 Detaljna informacija o finansijskom izvršenju programa prekogranične saradnje	9
2.4. Informacija o koracima koje su preduzele operativne strukture i/ili zajednički odbor za nadgledanje kako bi se osigurao kvalitet i djelotvornost implementacije	10
2.4.1 Monitoring i evaluacija	10
2.4.2. Uočeni problemi i korektivne akcije	10
2.5 Vidljivost i javnost programa	10
2.6 Korišćenje tehničke podrške	10
2.7 Izmjene u kontekstu sprovođenja prekograničnog programa	10
2.8 Komplementarnost sa drugim sektorskim politikama ili instrumentima	10
2.9 Uspješke priče	11

Rječnik akronima

<...>

1. Identifikacija

PREKOGRANIČNI PROGRAM	Naziv programa: IPA II Program prekogranične saradnje <zemlja A> – <zemlja B>
	<20XX-20XX> dodjele/alokacije: <iznos uključuje TASC>
GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O IMPLEMENTACIJI	Godina izveštavanja: <od 1. januara 20XX do 31 decembra 20XX>
	Pripremljeno od: < operativna struktura X> < operativna struktura Y>
	Datum pregleda godišnjeg izvještaja Zajedničkog odbora za nadgledanje: <datum i način procedure za njegovo usvajanje, t.j. sastanak ili pisano>
	Programsko prihvatljivo područje: <...>

Pravni osnov: član 80 Okvirnog sporazuma Ipe II

2. Pregled implementacije programa prekogranične saradnje

2.1 Postignuća i analiza napretka

<Sažet pregled programa implementacije tokom obuhvaćenog perioda, koji čini:

1. Napredak sa pozivima za dostavljanje predloga projekata:

- Broj i raspored poziva planiranih za objavljivanje do kraja programiranog perioda;

- Informacija o objavljenim pozivima za dostavljanje predloga projekata (broj i datum objavljenih poziva, broj poziva koji su zatvoreni sa datum zatvaranja, trajanje procesa evaluacije – ukupna dužina i po koracima, itd.);

- Analiza procesa evaluacije (broj primljenih aplikacija po zemlji i tipu korisnika, broj odbijenih aplikacija u svakoj fazi evaluacionog procesa, najčešći razlozi odbijanja, lista odbijenih aplikacija (model tabele niže);

- Lista potpisanih ugovora (model tabele niže);

- Sprovedeni događaji na izgradnji kapaciteta za potencijalne korisnike i za korisnike bespovratnih sredstava (broj događaja, broj učesnika po tipu događaja po zemlji, broj zatraženih zahtjeva za informacijama od korisnika bespovratnih sredstava, itd.);

- Broj operativnih struktura i održanih sastanaka osoblja ZTS i ishoda; broj sastanaka ZON i ishodi; broj tehničkih sastanaka OS i ishoda.>

2. Napredak i strateški projekti;

<Ako je relevantno, uključiti takođe informaciju o reviziji programa 2014-2020. ili programiranju 2021-2027.>

<Model tabele za ugovore koji su potpisani i čija je implementacija u toku u okviru programa prekogranične saradnje, tokom perioda izvještavanja:

Tabela br.: XX> Lista primljenih aplikacija programa prekogranične saradnje - odobrene/odbijene

Broj poziva za dostavljanje predloga projekata	Tematski prioritet	Naslov	Naziv, tip i zemlja porijekla uključenih koordinatora i partnera	EU iznos traženog granta	Administrativna provjera (Da/Ne)	Tehnička procjena (Da/Ne)	Odobreno (Da/Ne)	Razlog odbijanja

<Tabela br.: XX> Lista ugovora u okviru programa prekogranične saradnje koji su potpisani i čija je implementacija u toku

Tematski prioritet: <...>							
Naziv i broj ugovora	Naziv, tip i zemlja porijekla uključenih koordinatora i partnera	Kratka informacija o projektu	Datum početka i završetka	Ukupni prihvatljivi troškovi i iznos EU granta	Glavna dostignuća do danas	do	Komentari>

2.2 Napredak postignut u implementaciji programa prekogranične saradnje

<Vrlo kratko predstavljanje tematskih prioriteta i specifičnih ciljeva programa prekogranične saradnje zajedno sa kratkim opisom postignutog napretka u implementaciji programa prekogranične saradnje, a posebno u postizanju specifičnih ciljeva po tematskom prioritetu (i takođe prioriteta tehničke podrške), uključujući kvalitativne i kvantitativne elemente koji ukazuju na napredak u odnosu na ciljeve.>

2.2.1 Kvantitativna analiza

<Informacije o napretku postignutom u implementaciji prekograničnog programa, kada je moguće s kvantifikatorima, koristeći indikatore i ciljeve uključene u projektima i u programu.

Analiza dostignutog mjerena rezultatima, ishodom i uticajem kao i finansijskim indikatorima. Indikatori se razvrstaju po polu, gdje je to moguće.

Ako brojke (podaci) još nisu dostupne, trebalo bi dostaviti informacije o tome kada će oni postati dostupni i kada će biti uključeni u godišnji izvještaj o implementaciji. Osim toga, informacije se mogu prikazati grafički.

<Model tabele indikatora (ishod, rezultat i uticaj) sa primjerom po tematskom prioritetu programa, specifičnom cilju i rezultatu:

<Tabela br. : XX> Podaci prikupljeni na nivou programa na osnovu informacija prikupljenih iz projekata

Tematski prioritet: <...> Specifični cilj: <...> Rezultat: <...>											
Naziv i tip ¹	Definicija	Početna vrijednost		Prekretnica				Cilj		Izvor informacija	Odgovornost za učestalost i prikupljanja podataka
		Vrijednost	Godina	Vrijednost	Godina	Vrijednost	Godina	Vrijednost	Godina		
(%) studenti (razvrstani po polu) koji su zaposleni (indicator rezultata)	(%) dječaci i djevojčice sa završenom srednjom školom zaposleni u roku od godinu dana nakon završetka škole	50%	2017	60%	2019	65%	2021	70%	2023	Statistika javne službe za zapošljavanje	Korisnici grantova Kvartalno

¹ Svaki indikator je identifikovan kao indikator uticaja, rezultata ili ishoda.

2.2.2. Analiza kvaliteta

<Analiza kvaliteta napretka (konceptualni napredak i poboljšanje intervencija) postignutog u implementaciji prekograničnog programa, uključujući analizu uticaja programa u prihvatljivoj oblasti geografskog područja (koncentracija/harmonizovana disperzija) i diferencijacijom staništa (ruralna/urbana).

Objasnite kako je program doprinio ili će doprinijeti boljim susjedskim odnosima, kao i kako to možete mjeriti ili pokazati.

Opišite kako operativne strukture i imenovana posrednička tijela prate učenje koje se javlja tokom perioda implementacije programa, na primer, za uspostavljanje i funkcionisanje sistema za prikupljanje funkcionalnih podataka (kako za statističke tako i za administrativne svrhe).

Za analizu kvaliteta, strukture programa moraju se koristiti podacima koji pružaju informacije o mišljenjima ljudi, stavovima ili zapažanjima. Ovi podaci se uglavnom prikupljaju putem evaluacija, nalaza monitoring posjeta, intervjua, sastanaka, fokus grupa, anketa javnog mnjenja, istraživanja i itd. Konačno, razrađuju horizontalna pitanja (posebno ona koja se odnose na kohezivne politike: jednake mogućnosti, održivi razvoj i borba protiv diskriminacije) prolazeći kroz plan poziva za podnošenje predloga projekata i implementaciju ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava

2.3 Detaljna informacija o finansijskom izvršenju programa prekogranične saradnje

<Detaljne informacije o ugovaranju, i u indirektnom upravljanju, isplata godišnjih izdvajanja po tematskom prioritetu i po tipu korisnika grantova, uključujući i projektne partnere (ko-partnere).

< Analiza sledećih faktora:

- Finansijski status
- Informacija o kofinansiranju
- Faktori koji su ometali i/ili odložili finansijsku implementaciju
- Faktori koji su imali pozitivan uticaj na finansijsku implementaciju.>

Model tabele o finansijskom izvršenju ugovora programa prekogranične saradnje koji se sprovode tokom perioda izveštavanja:

<Tabela br. : XX>

	Tematski prioritet: <...>					
Broj ugovora	Naziv, tip i zemlja porijekla uključenih koordinatora i partnera	Datum početka i završetka	Ukupno procijenjeni prihvatljivi troškovi i iznos EU granta	Kumulativni iznos plaćanja	Procenat izvršenih plaćanja ²	Komentari>

² [Kumulativni iznos plaćanja/iznos EU granta] x 100

2.4. Informacija o koracima koje su preduzele operativne strukture i/ili zajednički odbora za nadgledanje kako bi se osigurao kvalitet i djelotvornost implementacije

2.4.1 Monitoring i evaluacija

<Mjere monitoringa koje su preuzele operativne strukture ili zajednički nadzorni odbor, uključujući modalitete za prikupljanje podataka, pregled izvještaja o dodjeli bespovratnih sredstava, nalaze i praćenje preporuka monitoring posjeta.

U programima koji se sprovode pod indirektnim upravljanjem, priprema, izvršenje, nalazi, preporuke i praćenje mjera evaluacije koje je preduzela operativna struktura u kojoj se nalazi ugovorno tijelo (član 57 Okvirnog sporazuma). U programima koji se sprovode pod direktnim upravljanjem, podrška, nalazi, preporuke i praćenje mjera evaluacije koje je preduzela Komisija.> .>

2.4.2. Uočeni problemi i korektivne akcije

<Sažet pregled svih značajnih učenih problema u sprovođenju programa i osiguranje održivosti, kao i preduzetih korektivnih mjera i preporuka za dalji rad.

Preporuke za (dalje) korektivne akcije.>

2.5 Vidljivost i javnost programa

<Mjere koje su preduzete da bi se osigurala vidljivost i javnost programa (tj. plan komunikacije i vidljivosti, član 78 Okvirnog sporazuma), uključujući promotivni materijal, praćenje pres klipinga, oglašavanje u masmedijima, primjeri najbolje prakse, isticanje značajnih događaja kao što su kao radionice, konferencije, okrugli stolovi, forumi, Evropski dan saradnje i sajmovi projekata; održavanje baze podataka potencijalnih korisnika, internet stranice programa itd.>

2.6 Korišćenje tehničke podrške

<Detaljno obrazloženje o korišćenju tehničke podrške, sve značajne probleme na koje se naišlo u izvršenju budžeta tehničke podrške. I na kraju, analiza indikatora ishoda, rezultata i uticaja Ugovora o uslugama tehničke podrške (TASC) mora biti predstavljena na sličan način kao u odjeljku 2.2.1 gore.>

2.7 Izmjene u kontekstu sprovođenja prekograničnog programa

<Ukoliko je relevantno, opis bilo kog elementa koji, bez direktnog proizilaženja iz pomoći u okviru programa, ima direktan uticaj na sprovođenje programa (npr. zakonodavne izmjene, relevantne društveno-ekonomske promjene, itd.)>

2.8 Komplementarnost sa drugim sektorskim politikama ili instrumentima

<Sažet pregled stvarne koordinacije programa i povezanosti sa drugim državama članicama EU i nacionalnim programima ili inicijativama. Koordinacija i povezanost programa sa drugim politikama Zajednice. Komplementarnost sa drugim finansijskim instrumentima i/ili međunarodnom podrškom.>

2.9 Uspješne priče

<Dati opis u smislu postignutih rezultata, poželjno na dva primjera ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava čiji se period implementacije završio tokom izvještajnog perioda i koji bi se mogao razmotriti pod sljedećim parametrima kao uspješna priča:

- Originalna dimenzija programa prekogranične saradnje (molimo naznačite koja je definicija programa prekogranične saradnje korišćena za procjenu projektnih prijedloga, kako je navedeno u relevantnim uputstvima za podnosiocima zahtjeva: a) *"zajednička implementacija aktivnosti od strane partnera što rezultira intenziviranjem prekograničnih veza i održivog prekograničnog povezivanja partnerstva i/ili uklanjanja prekograničnih prepreka održivim društveno-ekonomskim razvojem"* ili b) zajedničkim sprovođenjem aktivnosti od strane partnera koji rezultiraju intenziviranjem prekograničnih veza i održivim prekograničnim partnerstvima i/ili uklanjanjem prekograničnih prepreka održivom društveno-ekonomskom razvoju").
- Stvarni uticaj programa prekogranične saradnje: bolja povezanost susjedstva i korist za ljude sa obje strane na način na koji "nacionalni projekat" ne bi upravljao.
- Inovativno: po oblasti, od strane uključenih partnera ili primijenjenih aktivnosti i metoda.
- Efikasno: postignuti rezultati u vremenu i u skladu sa planiranim budžetom.
- Dobro širenje: vidljivost, repliciranje, multiplikator i/ili efekti prelijevanja.
- Dobra perspektiva održivosti: vjerovatne koristi izvan trajanja projekta i dugogodišnjeg partnerstva.>

<Priče mogu imati sledeću strukturu:

Rečenica kojom se sumira uspjeh projekta

Naziv projekta

Tematski prioritet

Lokacija: Opštine u zemljama učesnicama

Tip projektnog partnera

Iznos budžeta (uključujući EU grant)

Pozadina problema

Postignuti cilj/evi (uključujući izjave partnera)

Glavni postignuti rezultati

Najvažnije sprovedene aktivnosti

Datumi početka i završetka

Internet stranica

Kontakt detalji partnera na programu prekogranične saradnje>

Period obuhvaćen izvještajem:
01/01/20XX-31/12/20XX

Izvještaj objavljen dana XX/XX/20XX

Godišnji izvještaj o implementaciji pomoći Ipe II pod direktnim i indirektnim upravljanjem [država] koji podnosi Nacionalni koordinator za Ipu

I. Izvršni pregled

1. Upućivanje na ciljeve nacionalnih strateških dokumenata i kratak pregled izazova u sektorima.
2. Učešće u programiranju.
3. Odnosi s Evropskom komisijom.
4. Problemi uočeni pri ispunjavanju postavljenih uslova za sprovođenje i pri obezbjeđivanju održivosti, relevantne preuzete/planirane mjere, preporuke za dalje djelovanje.
5. Relevantna pitanja koja proizlaze iz učešća države korisnice Ipe II u Odboru Ipe za praćenje i u sektorskim odborima za praćenje (uključujući Zajednički odbor za praćenje za prekograničnu saradnju), ukoliko ih ima.
6. Učešće u akcijama za više država i povezana pitanja.
7. Aktivnosti praćenja i evaluacije, glavne pouke i aktivnosti nakon dobijanja preporuka.
8. Aktivnosti koje se odnose na komunikaciju i vidljivost.
9. Koordinacija donatora.

U slučaju indirektnog upravljanja, izvršni pregled takođe treba da obuhvati:

10. Ukupnu implementaciju pomoći Ipe pod indirektnim upravljanjem (najviše jedna strana).
11. Glavni horizontalni problemi uočeni pri implementaciji pomoći Ipe i kasnije preuzete/planirane mjere (najviše pola strane).
12. Preporuke za dalje aktivnosti (najviše pola strane).
13. Revizije – glavni nalazi i preporuke i preduzete korektivne aktivnosti.

II. Informacije po sektorima

Naziv sektora¹ : *[Saobraćaj]*

Narativni dio: kratak pregled po sektorima,uključujući sljedeće informacije:

1. Učešće u programiranju.
2. Pregled rezultata na putu ka punopravnom sektorskom pristupu (tj. ciljevi postignuti u skladu sa sektorskom mapom puta u sektorskom planskom dokumentu).
3. Koordinacija s drugim instrumentima i/ili donatorima/međunarodnim finansijskim institucijama u sektoru.
4. Uticaj akcija Ipe II u okviru sektora na razvoj relevantnih nacionalnih administrativnih kapaciteta u sektoru, strategijsko planiranje i izradu budžeta.

U okviru indirektnog upravljanja takođe treba uključiti i sljedeće informacije:

5. Uspostavljene operativne strukture i odgovarajuće promjene, ukoliko je to relevantno: *[Ministarstvo saobraćaja]*
6. Informacije o implementaciji programa u sektoru
7. Glavna postignuća u sektoru
8. Značajniji problemi uočeni pri implementaciji povjerenih zadataka, npr. odlaganja u ugovaranju, i kasnije preuzete/planirane mjere.
9. Preporuke za dalje djelovanje.
10. Implementirane aktivnosti praćenja i evaluacije, revizije – najvažniji nalazi i pouke, preporuke, prateće aktivnosti i preduzete korektivne aktivnosti.

Naziv sektora: Prekogranična saradnja²

1. Učešće u programiranju prema potrebi.
2. Napredak postignut pri sprovođenju programa prekogranične saradnje, a posebno u pogledu postizanja određenih ciljeva po tematskim prioritetima (uključujući kvalitativne i kvantitativne elemente koji ukazuju na napredak u vezi sa ciljevima).
3. Kratak pregled problema uočenih pri sprovođenju programa prekogranične saradnje i

¹ U skladu s nazivima sektora u indikativnom strateškom dokumentu.

² Poseban vid izvještavanja se zahtijeva za sektor prekogranične saradnje.

preduzetih korektivnih mjera, kao i preporuke za dalje korektivne mjere.

4. Praćenje, uključujući modalitete prikupljanja podataka i, gdje je primjenjivo, aktivnosti evaluacije.
5. Aktivnosti vezane za komunikaciju i vidljivost.
6. Koordinacija s partnerskom zemljom.

U okviru indirektnog upravljanja takođe treba uključiti i sljedeće informacije:

1. Uspostavljene operativne strukture i odgovarajuće promjene, ukoliko je to relevantno.
2. Značajniji problemi uočeni pri implementaciji povjerenih zadataka, npr. odlaganja u ugovaranju, i kasnije preuzete/planirane mjere.
3. Preporuke za dalje djelovanje.
4. Sprovedene revizije – najvažniji nalazi, preporuke i preduzete korektivne mjere.

II a. Indikatori učinka u sektoru [npr.saobraćaja] koji obuhvataju i direktno i indirektno upravljanje:

Indikatori³ po programima

Finansijski sporazum/upućivanje na program⁴	Indikator za sektor [Saobraćaj]	Izvor	Polazna vrijednost	Ključna tačka (2017)	Cilj (2020)	Vrijednost (2014⁵)
<i>Nacionalni program za 2014.godinu</i>	<i>Skraćenje prosječnog vremena putovanja putnika između glavnih gradskih centara po vrstama prevoza</i>					
<i>Višegodišnji program za period 2014-20xx</i>	<i>Smanjenje troškova prevoza po jedinici dobijenog proizvoda ili rezultata</i>					

³ Ovo bi uglavnom trebali biti indikatori ishoda, kao i odgovarajući izabrani indikatori rezultata.

⁴ Mora biti u skladu s načinom programiranja (godišnji, višegodišnji sa ili bez podjele obaveza) i s izvještajem Nacionalnog službenika za ovjeravanje.

⁵ Prilagoditi broj kolona za sve godine od 2014. do godine na koju se odnosi izvještajni period. Vrijednosti bi trebale biti zbirno iskazane.

II b. Pregled na nivou akcije za sektor (npr. saobraćaj)

Finansijski sporazum/upućiva nje na program	Akcija	Trenutno stanje/Napredak vezan za određenu akciju (npr.Projektni zadatak u pripremi, tender raspisan, ugovoren, u procesu sprovođenja, završen)	Glavna dostignuća i ocjena dostignuća	Značajniji problem na koje se naišlo u toku obavljanja povjerenih zadataka i mjere koje su preduzete /koje se planiraju u cilju rješavanja problema	Događaji koji će u budućnosti imati uticaja na sprovođenje	Preporuke za buduće korektivne mjere
<i>Nacionalni program za 2014.godinu</i>	<i>Elektrifikacija željezničke pruge od xxx do granice s xxx</i>	<i>Npr. ugovor o uslugama za pripremu Projektnog zadatka za ugovor o radovima je potpisan i sprovodi se, tenderi za ugovor o radovima će biti raspisani u drugom kvartalu 2015.godine</i>		<i>Npr. ugovor o uslugama za pripremu Projektnog zadatka za ugovor o radovima je odložen jer pregovaračka procedura nije uspjela, pa je stoga morala biti ponovo pokrenuta</i>	<i>Npr. izmjene nacionalnog zakona, kao što su usklađivanje s i sprovođenje Četvrtog željezničkog paketa</i>	

U okviru indirektnog upravljanja takođe je potrebno priložiti i sljedeće anekse:

Aneks 1

Pregled funkcionisanja sistema upravljanja i kontrole (uključujući promjene u institucionalnoj strukturi) (najviše jedna strana).

Transparentnost, vidljivost, informacione i komunikacione aktivnosti u skladu sa Okvirnim sporazumom (najviše jedna strana)

Aneks 2

Uspješni primjeri (N.B. ovaj odjeljak može se iskoristiti za godišnji izvještaj o finansijskoj podršci koji priprema Evropska komisija)

Aneks 3

Godišnji plan nabavki

Sljedeći aneks potrebno je priložiti i za direktno i za indirektno upravljanje:

Aneks 4

Mapa puta sektorskog pristupa – postignuti rezultati (ističući da li su planirani ciljevi ispunjeni ili ne).

Finansijski izvještaj države korisnice lpe II(*)

Pozivanje na program	Ugovorni broj Finansijskog sporazuma	Programski budžet	Lokalne ugovorne aktivnosti																				Kontekst povraćaja				Bankovni bilansi (doprinos EU)				Predviđene isplate (EU)													
			Ukupna ugovorena suma			Ugovoreno %			Ukupna opozvana sredstva pri zaključivanju			Opozvano %			Ukupna isplaćena sredstva			Isplaćeno %			Ukupni priznati troškovi			Troškovi %			Ukupno neposredno prefinansiranje			Neposredno prefinansiranje %			Greške	Nepravilnosti	Prevara	Van konteksta	Ukupno	Ukupno % budžeta	Ukupno mjesečno predviđene isplate	Narednih 12 mjeseci	% programskog budžeta			
			4	5	6	7	7c	8	9	10	11	11c	12	13	13c	14	15	16	17	18	19	20	21	22																				
			4a	4b	4c	5a	5b	5c	6a	6b	6c	7a	7b	7c	8a	8b	8c	9a	9b	9c	10a	10b	10c	11a	11b	11c	12a	12b	12c	13a	13b	13c										14a	14b	14c
1	2	3	3a	3b	3c	4a	4b	4c	5a	5b	5c	6a	6b	6c	7a	7b	7c	8a	8b	8c	9a	9b	9c	10a	10b	10c	11a	11b	11c	12a	12b	12c	13a	13b	13c	14a	14b	14c	15a	15b	15c			
									4a/3a*100%	5a/3a*100%	5b/3a*100%	5c/3a*100%				6a/6a*100%	6b/6a*100%	6c/6a*100%	8a/8a*100%	8b/8a*100%	8c/8a*100%	9a/9a*100%	9b/9a*100%	9c/9a*100%	10a/10a*100%	10b/10a*100%	10c/10a*100%	11a/11a*100%	11b/11a*100%	11c/11a*100%	12a/12a*100%	12b/12a*100%	12c/12a*100%	13a/13a*100%	13b/13a*100%	13c/13a*100%				18/19*100%			21/22*100%	
		Doprinos EU	Nacionalni doprinos	Drugi izvori	Doprinos EU	Nacionalni doprinos	Drugi izvori	Drugi izvori	Doprinos EU	Nacionalni doprinos	Drugi izvori	Doprinos EU	Nacionalni doprinos	Drugi izvori	Doprinos EU	Nacionalni doprinos	Drugi izvori	Doprinos EU	Nacionalni doprinos	Drugi izvori	Doprinos EU	Nacionalni doprinos	Drugi izvori	Doprinos EU	Nacionalni doprinos	Drugi izvori	Doprinos EU	Nacionalni doprinos	Drugi izvori	Doprinos EU	Nacionalni doprinos	Drugi izvori	Doprinos EU	Nacionalni doprinos	Drugi izvori									
NP2010	2010/123-456																																											
CBC AA/BB 2010																																												

(*) 15. februar

Aneks IV(b): Godišnji finansijski izvještaj - doprinos EU individualnom programu

Finansijski izvještaj države korisnice Ipe II (*)

Pozivanje na program	Ugovorni broj Finansijskog sporazuma	Budžet za doprinos EU programu	Local Contract Activities									
			Ukupna ugovorena suma	Ugovoreno %	Ukupna opozvana sredstva pri zaključivanju	Opozvano %	Ukupna isplaćena sredstva	Isplaćeno %	Ukupni priznati troškovi	Troškovi %	Ukupno neposredno pretfinansiranje	Neposredno pretfinansiranje %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
				4/3*100%		6/4*100%		8/4*100%		10/4*100%		12/4*100%
NP2010	2010/123-456											
Potprogram												
Akcija												

(*) 15. februar

Finansijski izvještaj države korisnice Ipe II (*)

Pozivanje na program	Ugovorni broj Finansijskog sporazuma	Budžet za doprinos EU programu	Lokalne ugovorne aktivnosti					Bankovni bilansi
			Ukupna ugovorena suma	Ukupna opozvana sredstva pri zaključivanju	Ukupna isplaćena sredstva	Ukupni priznati troškovi	Ukupno neposredno pretfinansiranje	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7	8	9
NP2010	2010/123-456							

(*) 15. februar

Aneks IV (d) - predvidene uplate

[illegible]

Računovodstveni sistem države korisnice Ipe II treba da ispunjava sljedeće zahtjeve:

1. Da odražava organizacionu strukturu uspostavljenu za sisteme unutrašnje kontrole koja je prikladnu za obavljanje dužnosti. Naročito, prije odobravanja operacije, članovi osoblja, osim osobe koja je započela operaciju, moraju provjeriti sve aspekte operacije (i poslovne i finansijske). Osoba koja se bavi verifikacijom ne može biti podređena inicijatoru transakcije.
2. Da uključuje revizorski trag za sve transakcije i izmjene.
3. Da ima odgovarajuću fizičku i elektronsku zaštitu, uključujući sisteme za stvaranje sigurnosnih kopija i obnavljanje podataka.
4. Računovodstveni sistem bi trebao da sadrži makar sljedeće informacije za lokalne ugovore kojima se upravlja u okviru svakog programa:

(a) Upućivanje na ugovor;

(b) Vrijednost ugovora, uključujući eventualne izmjene i dopune;

(c) Datume potpisivanja ugovora (obje ugovorne strane);

(d) Datum početka sprovođenja ugovora;

Ovaj datum ide uz datum potpisivanja ugovora i može se razlikovati od njega, kao kod ugovora o radovima kada se datum početka ugovora o radovima daje nakon potpisivanja ugovora putem Administrativnog naloga.

(e) Datum završetka sprovođenja ugovora, uključujući eventualne izmjene i dopune;

Ovo je konačni datum na koji prihvatljivi troškovi mogu nastati. Ne uključuje garantni rok ili vrijeme dozvoljeno za pripremu izvještaja od strane izvođača.

(f) Ukupno isplaćena (gotovina) po ugovoru;

(g) Iznos isplaćen u okviru predfinansiranja, po ugovoru;

Izričito priznavanje i unošenje u bilans stanja predfinansiranja koje se zahtijeva ugovorom.

(h) Priznati trošak – direktni (po ugovoru);

Izričito priznavanje troška kao naplate koja se uračunava u godišnje rashode. Određena plaćanja će direktno pokriti već nastale troškove. Predfinansiranje nije

uključeno. To mogu biti konačna plaćanja kada je bilo kakvo predfinansiranje već obračunato, ili privremena plaćanja kada je predfinansiranje obračunato ili kada ugovor ne sadrži odredbu o predfinansiranju.

(i) Priznati trošak – indirektni (po ugovoru);

Izričito priznavanje troška kao naplate koja se uračunava u godišnje rashode. Određene fakture ili zahtjevi za povraćajem troškova koje podnesu korisnik bespovratnih sredstava ili izvođač odnosiće se na troškove obuhvaćene predfinansiranjem isplaćanim ranije tokom perioda sprovođenja sporazuma ili ugovora o dodjeli bespovratne pomoći. U ovim slučajevima izvršeno plaćanje biće manje nego prijavljeni trošak. Ono čak može biti ravno nuli ukoliko je trošak obuhvaćen predfinansiranjem. (svakako će biti ravno nuli ukoliko prijavljeni troškovi nijesu dovoljni da pokriju predfinansiranje, dok se nalog za povraćaj izdaje za neiskorišćeni iznos predfinansiranja.) U svim takvim slučajevima sistem treba da evidentira punu vrijednost prijavljenog prihvatljivog troška kao rashoda za tu godinu i umanju iznos predfinansiranja za iznos troška poravnatog predfinansiranjem prilikom utvrđivanja iznosa za plaćanje.

(j) Nalozi za povraćaj za umanjenje predfinansiranja (po ugovoru);

Priznavanje umanjenja predfinansiranja na bilansu stanja nakon povraćaja neiskorišćenog predfinansiranja.

(k) Nalozi za povraćaj za smanjenje troška (po ugovoru);

Kada se povraćaj vrši u odnosu na trošak koji je prethodno bio prihvaćen – eventualno nakon istrage zbog prevare. U takvim slučajevima evidentirani troškovi za tu godinu moraju se umanjiti ukoliko je trošak prihvaćen u istoj godini kada i kasniji povraćaj; ili prihod mora biti evidentiran kada je trošak prihvaćen u godini koja prethodi godini u kojoj je nastupio povraćaj.

(l) Datum fakture dobavljača za svaku fakturu ili drugi dokument koji prati finansijski izvještaj koji dovodi do priznatih troškova;

(m) Kontekstne informacije o neprihvatljivom trošku i povraćajima.